

MAGASIN

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER 2017

Magnús Guðrúnarson

"Tidiga insatser hade kunnat rädda fem år av mitt liv"

Nordens
välfärdscenter

Utgiven av
Nordens välfärdscenter
www.nordicwelfare.org
© maj 2017

Redaktör: Victoria Henriksson
Ansvarig utgivare: Ewa Persson Göransson

Redaktion:
Jessica Gustafsson
Joakim K E Johansson
Judit Hadnagy

ISBN: 978-91-88213-22-8
Upplaga: 700

Omslagsbild: Karl Petersson
Grafisk design: Idermark och Lagerwall Reklam AB
Tryck: TB Screen

Förord

"För att politiken ska kunna fatta välinformerade beslut behöver den tillgång till aktuell information om medborgarnas välfärd" - är budskapet från två skribenter i vår tidskrift Magasin 2017.

Just citatet ovan handlar specifikt om hur Island organiserade en välfärdsvakt när landet drabbades som hårdast av en ekonomisk kris 2008. Det är dock den känslan som citatet förmedlar som vi på Nordens välfärdscenter vill att du ska känna efter att ha läst vårt magasin. Att vi förmedlar aktuell och relevant kunskap som människor i olika positioner kan känna sig trygga med att använda och som håller för välgrundade beslut.

Vi deltog i debatt kring frågan om alkoholopinionen i Norden. Vi tog fram rekommendationer för hur nordiska beslutsfattare bäst hjälper unga med psykisk ohälsa. Vi har tillsammans med tio nordiska kommuner lanserat Verktygslådan – ett konkret instrument för hur man arbetar med välfärdsteknologi. Vi skapar en mötesplats för att underlätta integrationsarbete för olika aktörer i Norden. Vi utvecklar vårt arbete kring funktionsnedsättning på många olika plan. Vi ansvarar för viktiga nätverk, expertgrupper och utbildning. Och Nordens välfärdscenter gör så mycket mer än vad som ryms här.

Allt vi gör, utifrån aktuell forskning och nordisk kunskapsinsamling, syftar till att stärka och utveckla den nordiska välfärdsmodellen. Med bra underlag vill jag se det som att vi bidrar till att hjälpa beslutsfattarna att fatta kloka beslut.

Ewa Persson Göransson
Direktör
Nordens välfärdscenter

Innehåll

Förord	3
Krönika: Den nordiska välfärden i tider av kriser -	
NOVI ett indikatorsystem för bättre beredskap.....	5
Debatt: Försvagad alkoholforskning riskerar folkhälsan	8
Nordens välfärdscenter- en institution under Nordiska ministerrådet	10
Lägre trösklar krävs – stödet till unga kommer för sent	12
I Odense Kommune kommer behov før ny teknologi	18
Jobb er den beste medisinen	23
Att välkomna, främja och integrera	30
Samarbetet gör att vi kan lägga tyngd bakom orden	33
Gravida som röker får inte lämnas utan hjälp	36
Våld mot personer med funktionsnedsättning oroväckande vanligt	40
Tydligt för alla när ESS-gymnasiet satsar på teknik	42
Tidiga generella lösningar ger eleverna förutsättningar att lyckas	46
I Nye Spor får yngre med demens nya vänner	48
Moa har tagit fram ny kunskap om hälsa hos personer med Usher	52
Hoppet är livsviktigt – om ensamkommande barn i Norden	57
Mer kunskap om välfärdsfrågor	62
Anställda vid Nordens välfärdscenter.....	70

Krönika

DEN NORDISKA VÄLFÄRDEN I TIDER AV KRISER

– NOVI ett indicatorsystem för bättre beredskap

Ekonomiska och finansiella kriser påverkar inte bara länders ekonomier, de påverkar också individers välfärd. Även om det inte är möjligt att förutse när en kris inträffar behövs beredskap för att se om en kris kan komma att inträffa. För att politiken ska kunna fatta välinformerade beslut behöver den därför tillgång till aktuell information om medborgarnas välfärd.

Konkret handlar det om tillgång till statistik som beskriver medborgarnas välfärd, allt ifrån boende och ekonomiska förhållanden till hälsa och sociala relationer. I ett internationellt perspektiv har de nordiska länderna en god tillgång till sådan statistik. Trots detta finns det en outnyttjad potential i såväl nationella datakällor som i kunskapen om de andra nordiska ländernas välfärdsstatistik.

Island organiserade en välfärdsvakt

Island var det land som drabbades hårdast av den ekonomiska krisen år 2008 och krisen fick direkta effekter på medborgarnas välfärd. Många förlorade sina jobb, sina bostäder och fick se sin ekonomi urholkas.

Till skillnad från andra länder agerade regeringen snabbt och organiserade en välfärds-

vakt där såväl myndigheter som civilsamhälle deltog. Syftet var att möta men också omfatta krisens effekter med ett särskilt fokus på att värna om barn, familjer och grupper som redan före krisen befann sig i en utsatt situation. Det var sedan den isländska välfärdsvaktens initiativ att föreslå för den isländska regeringen att sociala indikatorer skulle utvecklas för att belysa den sociala och hälsomässiga situationen i landet. Utöver välfärdsvaktens fokus på barn och familjer och att skydda dem i en särskilt utsatt situation hade välfärdsvakten en rådgivande roll gentemot såväl regeringen som kommuner.

Indikatorer informerar politiken

De isländska sociala indikatorerna publicerades första gången år 2012 och för femte gången år 2016. Islands erfarenheter av den isländska välfärdsvakten visar att sådana indikatorer har en viktig roll i att informera politiken om var insatser behöver sättas in men också vilka områden som särskilt behöver bevakas och därigenom ge en beredskap för framtida utmaningar.

Utifrån erfarenheter från den isländska välfärdsvakten initierades, under Islands ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2014, ett projekt med syfte att utveckla ett gemensamt indikatorsystem för de nordiska länderna. Tanken var att Islands erfarenheter och de

nordiska ländernas likheter och erfarenheter skulle kunna bidra till en bättre beredskap för kommande utmaningar och kriser.

Den nordiska välfärdsvakten var ett treårigt och tredelat nordiskt forskningsprogram under Islands ordförandeprogram i Nordisk ministerrådet åren 2014-2016. En del handlade om sociala tjänsters roll i beredskapsplaner. En andra del handlade om hur välfärden kan skyddas när ett land drabbas av en finansiell kris och den tredje delen i forskningsprogrammet var framtagandet av indikatorer för att följa välfärdsutvecklingen i Norden.

Jämföra, övervaka och lära

Den konkreta tanken bakom de nordiska välfärdsindikatorerna var att utveckla ett system med ett begränsat antal välfärdsindikatorer som förbättrade möjligheterna att jämföra individers välfärd i de nordiska länderna men som också gjorde det möjligt att dra lärdomar av hur grannländerna hanterade befintliga och framtida utmaningar.

Samtidigt skulle de nordiska välfärdsindikatorerna underlätta en kontinuerlig övervakning av välfärden i de nordiska länderna. Ett gemensamt nordiskt indikatorsystem skulle kunna underlätta en sådan övervakning men framförallt skulle vi kunna lära av varandra.

DE NORDISKA VÄLFÄRDSINDIKATORERNA

Läs mer om de nordiska välfärdsindikatorerna på <http://eng.velferdarraduneyti.is/nordicwelfarewatch/nordic-welfare-indicators/>

Ett indikatorsystem för bättre beredskap

Arbetet med att ta fram de nordiska välfärdsindikatorerna genomfördes i ett gemensamt projekt med representanter från samtliga nordiska länder och i samarbete med nationella team av experter och forskare. Arbetet resulterade i ett system med trettio indikatorer vilka beskriver individers och familjers välfärd utefter nio olika välfärdsdimensioner.

Systemet gavs namnet NOVI (Nordiska Välfärdsindikatorer). Centralt var att indikatorerna var möjliga att redovisa efter bland annat kön, ålder och ett antal socioekonomiska aspekter. Detta möjliggör beskrivningar kring hur välfärden är fördelad i samhället och att identifiera särskilt utsatta grupper och grupper för vilka det skett en negativ utveckling.

Det kan tyckas självklart att denna statistik redan skulle finnas tillgänglig för beslutsfattare men det finns fortfarande luckor. Förhoppningen är att de nordiska välfärdsindikatorerna ska bidra till att utveckla statistiken kring individers välfärd i Norden och därigenom skapa bättre förutsättningarna och beredskap för politiken att fatta välinformerade beslut.

TEXT: Sigridur Jonsdottir, Valfärdsministeriet Island och Håkan Nyman, Socialdepartementet Sverige.

Denna artikel är författarnas egna beskrivningar och återspeglar inte nödvändigtvis Socialdepartementets eller Valfärdsministeriets ståndpunkt.

Debatt

Försvagad alkoholforskning riskerar folkhälsan

Alkoholpolitiken liberaliseras i många nordiska länder – samtidigt som alkoholforskningen stympas. De nordiska forskarna har hittills spelat en väsentlig roll för att höja rösten i frågor som rör alkoholpolitiken. Den rösten riskerar att tystna.

TEXT: Nina Rehn-Mendoza **ILLUSTRATION:** Lene Idermark

I Finland diskuterar regeringen en alkohollagstiftning med utökade öppettider i det statliga monopolet Alko och möjlighet att sälja starköl och alkohol i vanliga butiker. I Sverige har regler för spritserveringen luckrats upp, det är lätt att handla via internet och vinreklamen flödar. På Island har riksdagen diskuterat monopolets vara eller icke-vara. Detta samtidigt som omkring 70 procent av den isländska befolkningen motsätter sig en avveckling av monopolet. I Danmark betraktas alkoholkonsumtion mer som en privatsak än i övriga Norden. I Norge är stödet för en alkoholrestriktivitet stark. Ändå sker det också här en liberalisering.

Utvecklingen mot en allt liberalare politik pågår trots att vi vet att alkohol orsakar omfattande skador. I Finland och Sverige dör ungefär 4000 personer årligen till följd av alkoholrelaterade sjukdomar eller olyckor. Och det är inte bara alkoholkonsumenterna som drabbas utan även exempelvis foster, barn och andra anhöriga, kolleger och trafikoffer.

Tack vare forskning vet vi att möjligheterna att begränsa alkoholskador vilar på tre pelare: begränsad tillgång till alkohol, reglering av alkoholreklam samt pris- och skatteregleringar. Runt om i Norden har alkoholforskningen ändå allt mindre resurser att ta fram under-

lag för objektiva beslut vilket leder till att alkoholindustrin och andra näringsintressen kan påverka utvecklingen i allt högre grad.

Forskning ger beslutsunderlag

I Finland har alkoholforskartjänster dragits in, i Sverige är alkoholpolitikforskningen något stabilare och i Norge har en tidigare självständig alkohol- och drogforskningsinstitution integrerats i folkhälsoinstitut och även där har personalstyrkan minskat. På Island lades alkoholstatistiken ner under krisåren trots att den rationella reaktionen borde ha varit att noggrant följa utvecklingen av en samhällsekonomiskt dyr riskkonsumtion. I Danmark är forskningsresurserna på alkohol- och drogområdet relativt stabila men den alkoholpolitiska forskningen har inte handlat om effekter av nationella restriktioner.

Utan forskning av hög kvalitet mister vi viktiga beslutsunderlag för framtida alkoholpolitik. Ett enkelt exempel är en finsk studie som nyligen publicerades i den vetenskapliga tidskriften *Drugs, education, prevention and policy*. Den visar att ålderskontroll i samband med alkoholköp genomförs vid 92 procent av tillfällena vid det statliga monopolet jämfört med bara 49 procent i livsmedelsbutiker och andra näringar som säljer öl. Den här typen av fakta är väsentliga när våra politiker fattar alkoholpolitiska beslut.

När självständiga forskningsenheter slås samman och när resurserna minskar måste man vara medveten om att förändringarna kan få långtgående konsekvenser för kvaliteten på forskningen. Den nordiska alkoholpolitiska forskningen har i dag mycket högt internationellt anseende. Alkoholpolitisk forskning kräver offentlig finansiering.

Nordens välfärdscenter uppmanar politiker i Norden att främja och aktivt delta i en alkoholpolitisk debatt. Vi hoppas också att de nordiska regeringarna även i fortsättningen ska finansiera alkoholpolitisk forskning som ger beslutsfattare ett gott beslutsunderlag. Sett i ett längre perspektiv är dessa beslut avgörande för bra eller dålig nordisk folkhälsa.

Fotnot: Debattartikeln publicerades i editerat format i den svenska dagstidningen Sydsvenskan och den finska dagstidningen Turun Sanomat oktober 2016.

NORDENS VÄLFÄRDSCENTERS ALKOHOLPROJEKT

Inom alkoholområdet arbetar Nordens välfärdscenter bland annat med en kartläggning av dryckesvanorna hos unga och äldre i Norden. Vi koordinerar också ett nordiskt forskningssamarbete som fokuserar på alkoholskador från andras drickande under olika skeden i livet.

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

- EN INSTITUTION UNDER NORDISKA MINISTERRÅDET

Nordens välfärdscenter är ett kraftfullt redskap inom den sociala sektorn i det nordiska samarbetet. Vi anpassar vår verksamhet efter de utmaningar som det nordiska välfärdssamhället står inför och bidrar till att utveckla den nordiska välfärdsmodellen.

Det finns stora likheter de nordiska länderna emellan, men välfärden organiseras på olika sätt. Det finns mycket vi kan lära av varandra och här kommer Nordens välfärdscenter in i bilden.

Vi tar fram konkreta förslag till politikerna, sammanställer forskningsresultat och arrang-

erar nordiska och internationella konferenser, alla med anknytning till aktuella välfärdsfrågor.

Vi arbetar inom följande områden:

- folkhälsa
- integration
- välfärdspolitik
- funktionshindersfrågor

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

FOTO: Johannes Jansson/
norden.org

FOTO: Magnus Fröderberg/
norden.org

Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet är de nordiska regeringarnas officiella samarbetsorgan och arbetar för gemensamma nordiska lösningar som ska ge positiva effekter för alla som bor i Norden.

Ministrarna inom respektive fackområde möts några gånger per år för att samarbeta inom sitt område, exempelvis arbetslivsfrågor, social- och hälsopolitik, samt utbildning och forskning.

Inom varje ämnesområde finns en ämbetsmannakommitté som består av tjänstemän som har till uppgift att förbereda och följa upp ärenden.

Nordiska rådet

Nordiska rådet är det parlamentariska organet för det officiella nordiska samarbetet. Nordiska rådets ledamöter sitter i ländernas parlament.

Nordiska rådet möts två gånger om året. De beslut som fattas vid mötena genomförs av Nordiska ministerrådet och de nordiska regeringarna. Det löpande politiska arbetet sker i utskott och partigrupper.

Lägre trösklar krävs- stödet till unga kommer för sent

Tidiga insatser är billiga, sena insatser är dyra. Det vet vi. Nu måste vi implementera kunskaperna. Det anser Nordens välfärdscenters projektledare Lidija Kolouh-Söderlund och Magnús Guðrúnarson, en av många unga i Norden som själv upplevt psykisk ohälsa.

TEXT: Caroline Jonsson **FOTO:** Karl Petersson

Lidija Kolouh-Söderlund är projektledare för Nordens välfärdscenters projekt "Unga in i Norden - psykisk hälsa, arbete, utbildning". Syftet är att konkretisera för beslutsfattare vad de ska investera i för att förbättra stödet för unga med psykisk ohälsa.

– Vi vet vad som fungerar – nu måste kunskaperna implementeras. Det är nog nu. Vi vet att tidiga insatser är billiga och att sena insatser är dyra. Ungdomar med psykisk ohälsa behöver lättare få tillgång till tidiga, förebyggande och ungdomsvänliga insatser, säger hon.

Slapp umgås och ta ansvar

Magnús Guðrúnarson från Reykjavik var en så kallad uvas – en av alla unga som varken arbetar eller studerar. Problemen växte fram i gymnasiet. Han hade börjat grundskolan tidigare och var yngre än de andra.

– Jag var omogen och hade svårt för sociala relationer. När jag försökte få vänner var det för sent. Jag hade skapat en karaktär av mig själv som bara umgicks med datorn efter skolan. Hade jag skolkat blev det svårt att komma tillbaka nästa dag och förklara min frånvaro. Datorn möjliggjorde min isolering. Jag behövde inte umgås, ta ansvar eller växa som människa.

Viljan väcktes

För Guðrúnarson förvandlades vardagen till en ond cirkel. Under två år gjorde han till slut ingenting.

– Tidiga insatser hade kunnat rädda fem år av mitt liv. Byråkrati skapar långsamma processer. Det behövs forum där systemet och insatserna möter individen, som därmed slipper navigera inom hälsosektorns djungel.

*"Tidiga insatser hade kunnat
rädda fem år av mitt liv."*

*Magnús Guðrúnarson, ambassadör för Young Minds och organisationen
Mindpower - för unga med psykisk ohälsa.*

2011 fick han kontakt med den ideella brukar-drivna organisationen Mindpower och gruppen Young Minds - Unghugar, för unga som upplevt psykisk ohälsa.

– Mamma insisterade att jag skulle ge gruppen en chans. Jag ville helst stanna hemma framför datorn, men tog mig dit. Från första dagen blev jag förälskad i verksamheten, helt uppslukad i samtal med jämnåriga. Jag hade fått vänner och en vilja att hjälpa mig själv.

Goda exempel och policyrekommendationer

Projektet "Unga in i Norden" fokuserar på unga nordbor mellan 16-29 år som lider av eller riskerar psykisk ohälsa, deras skolsituation samt övergång till arbete och egen försörjning. Förtidspensionering och sjukpension på grund av psykisk ohälsa bland unga vuxna är andra teman inom projektet. På uppdrag av Nordiska ministerrådet har Nordens välfärdscenter tagit fram förslag på vad samhället behöver förändra. Goda exempel presenteras tillsammans med policyrekommendationer.

– Barn och ungas självupplevda psykiska ohälsa ökar i hela Norden, säger Lidija Kolouh-Söderlund. Samtidigt har vi stor kunskap om unga i riskzonen för psykisk ohälsa och om vilka insatser som fungerar. Förebyggande arbete och samverkan är återkommande rekommendationer som ger resultat.

Unga rekommenderar

I projektets policyrekommendationer förmedlas ungas råd för lyckade insatser. Att bli bemött med respekt, uppleva trygghet, få hjälp att hitta en riktning, bli informerad om rättigheter och skyldigheter samt att få vara

FOTO: Victoria Henriksson

Lidija Kolouh-Söderlund, projektledare för "Unga in i Norden - psykisk hälsa, arbete, utbildning".

del i ett sammanhang är några rekommendationer. Att bli lyssnad till återkommer som gemensam önskan från alla unga. Beslut bör fattas tillsammans med unga personer - inte åt dem, betonar Guðrúnarson. Lyssna och låt individen finna lösningen för sitt liv.

– Ingen har ägnat mer tid åt mina problem än jag själv. Ibland behöver jag bara höra min röst för att inse hur knäppa vissa tankar är. Konversationer är nyckeln till förändring där individens ansvar för sitt eget tillfrisknande föds, säger han.

Hjälp ur vilsenheten

Guðrúnarson anser att många ungdomar mår dåligt för att de tappar tron på sin förmåga att fatta egna beslut. När vuxna ständigt bestämmer åt dem förstärks känslan av maktlöshet. Individens vilja till förändring är en förutsättning för en lyckad insats, säger han. Omgivningen kan väcka ungas motivation att lyckas med en positiv attityd, inte med förmaningar.

– Focus on finding what's strong, not what's wrong – fokusera på styrkan istället för bristerna. Den avgörande stunden för mig inträffade i ett terapisaamtal. Jag insåg vem jag kunde vara och vad jag kunde uppnå. Ibland behövs hjälp för att hitta styrkan inom sig själv. Det är lätt att känna sig vilsen i den ständiga jämförelsen med andra och jakten på likes i sociala medier.

Barn i riskzonen

I alla nordiska länder behövs generella ungdomspolitiska investeringar i kultur-, fritid-, utbildning- och hälsosektorn. Det krävs även särskilda satsningar för individer och grupper som riskerar utanförskap eller psykisk ohälsa. Barn med föräldrar som lider av psykisk ohälsa, barn i fosterhem, unga med föräldrar från andra kulturer, unga HBTQ-personer, barn som växer upp under fattiga förhållanden, barn till föräldrar som är långtidsarbetslösa – alla dessa barn är i riskzonen för att utveckla psykisk ohälsa.

– Det krävs en struktur på kommunal, regional och nationell nivå där tidiga insatser belönas. Samarbete över förvaltningsgränser skapar mirakel, och vi måste alltid fråga unga om lösningarna. De vill ha låga trösklar till hjälp. Alla behöver inte psykologer. Många behöver bara vuxna som har tid att lyssna och bry sig, säger Kolouh-Söderlund.

Etiketter ogillas

Handplockad personal med olika kompetenser, en stor verktygslåda och flexibelt förhållningssätt är generella framgångsfaktorer, menar Lidija Kolouh-Söderlund. I projektet Unga in i Norden har ungas perspektiv varit

fokus, där bland annat ungdomar från elva verksamheter berättat vad som är viktigast i samband med hjälpinsatser.

– Att bli sedd som en resurs och inte ett problem, att bli respekterad, att få hjälp med struktur, att bli bemött av vuxna som lyssnar och förmedlar känslan av att man duger. Unga vill mötas på sina villkor utan att bli stämplade utifrån välfärdsstatliga kategorier. De ogillar starkt etiketter som långtidsarbetslös eller utifrån en diagnos.

För Magnús Guðrúnarson var det samhörigheten med andra unga i liknande situation som skapade förändringen och viljan att ta ansvar för sitt eget tillfrisknande.

– För första gången pratade jag med unga som inte var datanördar, som jag själv. Inom Young Minds byggdes relationer utifrån andra faktorer än dataspel. Det var viktigt för mig.

Projektets policyrekommendationer

Utifrån besök i verksamheter med positiva resultat, samt kunskap som Nordens välfärdscenter tagit fram tillsammans med flera forskare i Norden, förmedlar projektet konkreta rekommendationer till nordiska politiker. Förutom kravet på samverkan rekommenderas bättre förutsättningar för verksamheter som kan erbjuda tidiga och lättillgängliga insatser. I Sverige gör BUP (barn och ungdomspsykiatri), ungdomsmottagningar och elevhälsan oerhört bra insatser, menar Kolouh-Söderlund. Däremot saknas lågtröskelverksamhet.

– I Danmark har de erbjudit enkla vägar till samtal med en vuxen person. Här i Sverige ska

"Jag hade fått vänner och en vilja att hjälpa mig själv."

du valsa runt i välfärdsapparaten länge för att få stöd från exempelvis samordningsförbund, där bland andra arbetsförmedling, kommun och försäkringskassa samarbetar. Lägre trösklar behövs. Stödet kommer för sent.

Första linjen-verksamhet

Ytterligare en rekommendation är att förstärka stödet så att exempelvis skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård, kan ha en första linjen-funktion så att unga med problem snabbt får rätt hjälp. Ett sådant exempel är den danska verksamheten Headspace som drivs av föreningen Det Sociale Netværk.

Volontärer samverkar med socionomer och psykologer. Här erbjuds låga trösklar till hjälp, väntetider existerar inte, ingen diagnos krävs och rådgivningen är gratis och anonym.

– Ofta när unga hittat rätt insats, kanske porten är låst på grund av väntetider eller för att man inte uppfyller kriterierna. Låga trösklar till hjälp gör att du kan hjälpa en ung person innan den psykiska ohälsan gått för långt. Inom Headspace samverkar offentlig sektor och civilsamhället. Ingen tidigare kontakt med myndigheter krävs. Det är en del av deras framgång.

Insatser i skolan

Den sista policyrekommendationen från Nordens välfärdscenters projekt Unga in i Norden är att investera i hälsofrämjande insatser i grund- och gymnasieskolan. Forskning har visat att en bra och avslutad skolgång är den enskilt starkaste skyddsfaktorn för alla unga, men särskilt för dem som riskerar att hamna i olika typer av utanförskap. Multikompetenta arbetsgrupper behövs i skolan för att hjälpa unga som mår dåligt. Varför inte anställa socialarbetare, fysioterapeuter och andra professioner, undrar Kolouh-Söderlund. Insatser från civilsamhället kan vara en del av verktygslådan:

– Skolan behöver bjuda in människor från civilsamhället som kan prata om psykisk ohälsa, avdramatisera ämnet och tala om hur man är en bra kompis. Det krävs multiprofessionell sammansättning av människor med olika kunskaper som jobbar med eleverna. Lärarna ska ges möjlighet att fokusera på undervisning.

Lärarens förväntningar avgörande

Även Guðrúnarson är mån om att inte tynga lärarna med ännu mer ansvar. Kunskapsförmedling är deras främsta uppgift, samtidigt vill han förmedla att lärarnas förväntningar på eleverna är avgörande för ungas tro på sig själva:

– Höga förväntningar på elever skapar goda resultat. Lärarens attityd och tro på studentens egen förmåga skiner igenom. Att få höra att man är bra, att få den bekräftelsen, räcker långt. Min engelskalärare stärkte mig. Jag minns även hur rektorn en gång berömde mina ledaregenskaper inför andra. Hon sa att gruppen var lyckligt lottad som hade mig. Det berörde mig.

"Nu händer det"

Idag är Guðrúnarson ambassadör för Young Minds och organisationen Mindpower. Han besöker skolor, berättar om sin bakgrund med psykisk ohälsa och om vändpunkten. För nio år sedan började han gymnasiet. Denna termin avslutar han sin utbildning – fem år senare än resten av klassen. Närmaste framtiden håller han öppen. Kanske jobbar han tillsammans med kompisen i dataspelsbranschen. Eller så ger arbetsansökan resultat. Han önskar få medverka i uppstarten av en ny isländsk organisation med fokus på ungas psykiska hälsa.

– Nu tas de första stegen i rätt riktning längs en väg som präglas av respekt och lyssnande till ungas röster. Det är nu det händer.

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER REKOMMENDERAR

- Skapa bättre förutsättningar för tvärsektorielt samarbete
- Skapa förutsättningar för verksamheter som kan erbjuda tidiga och lättillgängliga insatser
- Stärk och bygg ut första linjen-verksamhet
- Investera i hälsofrämjande insatser i grund- och gymnasieskolan

Rekommendationerna finns sammanställda på danska, finska, isländska, norska och svenska. Ladda ner eller beställ på nordicwelfare.org

I ODENSE KOMMUNE KOMMER BEHOV FØR NY TEKNOLOGI

TEXT: Maria-Teresa Faurhøj **FOTO:** Anja Ankerstjerne

Ved systematisk at afdække behov i praksis og lade sig inspirere af andre har Odense Kommune fundet en tilgang til implementering af velfærdsteknologi, der kommer både borgere, medarbejdere og kommunen til gavn. Nu har de delt deres erfaringer i et projekt, som samler viden fra de nordiske lande i en fælles værktøjskasse til inspiration for andre kommuner.

Den nordiske velfærdsmodel får stigende international opmærksomhed for sin evne til at skabe både social velfærd af høj kvalitet og økonomisk vækst. Men hvis velfærdsteknologi skal flytte sig fra blot at være pilotprojekter til at blive en integreret del af den måde offentlige institutioner arbejder, kræver det handling og mere fokus på slutproduktet. Det er en vanskelig proces, men blandt de nordiske lande er der fokus på at løse de fælles udfordringer og ikke mindst tage ved lære og lade sig inspirere af hinanden.

Alle lande og ikke mindst kommuner har forskellige udgangspunkter i forhold til at arbejde

med velfærdsteknologi. I Danmark har Odense Kommune valgt en meget systematisk og behovsstyret tilgang og fokuserer samtidig på at skabe mest muligt værdi blandt borgere og medarbejdere. Odense Kommune arbejder systematisk med at udvikle metoder til at støtte mennesker til at kunne selv, med udgangspunkt i rehabilitering.

Systematisk behovsafdækning

En af de generelle udfordringer for velfærdsteknologi er, at alt for mange projekter ender med for lidt slutprodukt og uden en egentlig integrering af viden og resultater i den eksisterende organisation. Det forsøger man

netop at undgå hos Odense Kommune, hvor man ved systematisk behovsafdækning bygger større teknologiprojekter op på baggrund af identificerede behov i praksis både blandt medarbejdere og borgere. Behovsafdækningen tilrettelægges antropologisk og uden fokus på, hvilke teknologier der findes. Først afdækkes behovet, og herefter undersøges markedet for eksisterende løsninger.

En af dem, der til daglig arbejder med at sikre bedre vilkår for borgere og medarbejdere i Odense Kommune er Rikke Falgreen Mortensen, der er specialkonsulent ved Center for Velfærdsteknologi i Odense Kommune. Hun forklarer, hvordan mange tænker, at velfærdsteknologiprojekter opstår, fordi der kommer en smart ny teknologi, som man så ser på, hvor kan implementeres. Sådan er tilgangen ikke i Odense Kommune.

– I Odense Kommune prøver vi at kigge på problemstillingen den anden vej rundt, fordi vi gerne vil være helt sikre på, at det virker. Og hvis vi skal have et projekt til at virke, så er teknologien 10 % og de resterende 90 % er alt det udenom teknologien. Derfor interesserer vi os rigtig meget for det, der ligger rundt om selve teknologien. Det betyder også, at vi nødvendigvis ikke er first movers på de nyeste tekno-

logier. I stedet kan vi kalde os first followers, fordi vi afdækker, om der evt. er andre, der har gjort noget, der lader til at kunne virke inden for vores praksis, siger Rikke Falgreen Mortensen.

Mange fordele ved velfærdsteknologi

Odense Kommune har også en længere historie med at fokusere på de økonomiske gevinster ved velfærdsteknologi. Arbejdet med teknologivurderinger og businesscases, i forhold til at vurdere potentialet for teknologien, er hverdag for konsulenterne. Det betyder, at de projekter, der tages ind, rent faktisk når til en implementering, efter de har været gennem en afprøvningsperiode. Det har den effekt, at der kan spares penge, de steder hvor teknologien implementeres. Penge, som så kan bruges på andre vigtige områder.

Rikke Falgreen Mortensen er heller ikke i tvivl om de gevinster, der er ved at arbejde med velfærdsteknologi:

– Vi arbejder kun med teknologier, fordi det er en fordel. Både i forhold til borgernes velfærd, medarbejdere trivsel og kommunens økonomi. Vores overordnede mål er at støtte mennesker i at kunne selv og samtidig give vores medarbejdere nogle bedre arbejdsvilkår. Både i forhold til arbejdspress og alle de fysiske be-

Rikke Falgreen Mortensen, specialkonsulent ved Center for Velfærdsteknologi i Odense Kommune.

lastninger, der er i for eksempel omsorgsarbejdet. Bagefter ser vi på, hvordan det også kan give en økonomisk gevinst for kommunen, siger Rikke Falgreen Mortensen.

At man har arbejdet systematisk med velfærdsteknologi siden 2008 betyder også, at kommunen har opbygget en stærk organisering, som er særlig for Odense. Kommunen har blandt andet et ambassadørnetværk, der består af medarbejdere med et særligt engagement i velfærdsteknologi. Ambassadørerne hjælper konsulenterne i udviklingsenheden med at få teknologierne til at virke i praksis.

Samtidig er de repræsentanter, som andre medarbejdere kan tale med og ved, at de kan gå til, hvis de har nogle udfordringer eller en god ide til at løse en udfordring.

– Over ambassadørnetværket er der et leder-netværk, som også har velfærdsteknologi som opgave, og som vi også er i tæt dialog med. Denne form for organisering skaber en rød tråd tilbage til udviklingskonsulenterne og et chefniveau, der kan tage stilling til, om et projekt skal igangsættes ud fra et bestemt behov, fortæller Rikke Falgreen Mortensen.

Nordisk vidensdeling i nyt projekt

En tredje udfordring for den velfærdsteknologiske udvikling er, at der ikke er nok samarbejde og videndeling, og at området er præget af en iboende "ikke opfundet her"-tankegang. Det har man hos Nordens velfærdscenter forsøgt at finde en fælles, nordisk løsning på gennem projektet CONNECT, hvor ti kommuner eller kommunesammenslutninger fra de nordiske lande har givet deres input til en fælles værktøjskasse, fyldt med best practice for hvert enkelt step i processen i at arbejde med velfærdsteknologi.

Tanken bag projektet er, at en fælles værktøjskasse kan gøre det lettere for kommunerne at dele viden og resultater, ikke kun nationalt, men i hele Norden. Odense Kommune er en af de kommuner, der har budt ind til værktøjsskassen, som samler ni step med alt fra vision til måling af effekt.

– Vi har deltaget i projektet på den måde, at vi har forsøgt at give vores anbefalinger og værktøjer eller vise, at den her model bruger vi. Der er forskellig fokus i kommunerne og i lan-

dene, og på den måde byder vi ind til en stor og fælles værktøjskasse. Man kan vælge det, der passer bedst ud fra hvilket fokus, man har i netop den enkelte kommune, fortæller Rikke Falgreen Mortensen og fortsætter:

– Det er eksisterende værktøjer, som vi i fællesskab har samlet i én fælles kasse. Vi har ikke udviklet et helt nyt koncept, men hver især budt ind med vores erfaring og viden. Så vi håber og tror på, at det også kan give mening for andre, især mindre, kommuner.

Odense Kommune har taget del i CONNECT-projektet for at prøve at inspirere andre kommuner i deres arbejde med velfærdsteknologi. Eksempelvis kan mindre kommuner læne sig op af de værktøjer, der er blevet lagt ind i projektet. På den måde får kommunerne nogle konkrete metoder, der kan bruges i rela-

tion til netop den problemstilling, de arbejder med, hvad end det er udbud, behovsaf-dækning eller noget helt tredje. Det skulle gerne gøre processen mere overskuelig og operativ.

– Hvis man kigger på de ni felter, projektet er inddelt i, bliver det tydeligt, hvor komplekst et felt det er at arbejde i. Som en lille kommune kan det være overvældende, men med CONNECT får man en ramme at reflektere ind i. Som kommune kan det være, at man har et specifikt behov. Så kan man gå ind i det felt, der handler om lige præcis det behov og se, hvad anbefalingerne er og få råd til, hvordan man kan strukturere processen, fortæller Rikke Falgreen Mortensen.

Hos Odense Kommune regner man også med, at resultatet af CONNECT-projektet kan hjælpe kommunen på den måde, at det mindsker

I udstillingslejligheden Det Hjælpssomme Hjem kan borgere i Odense Kommune få inspiration til alverdens hjælpemidler og velfærdsteknologier.

Odense Kommune har fundet en tilgang til implementering af velfærdsteknologi, der kommer både borgere, medarbejdere og kommunen selv til gavn.

det flow af mindre kommuner, som henvender sig for at lære af Odense Kommune. Nu kan kommunen henvise til projektet.

Inspiration til egen og andres praksis

For Odense Kommune har det at være med i projektet også været god inspiration i forhold til at lære, hvordan andre lande og kommuner arbejder med velfærdsteknologi. Ifølge Rikke Falgreen Mortensen har det især været spændende at kigge på kommunens egen praksis udefra og være i dialog med mennesker, der gør tingene på andre måder, fordi de har nogle helt andre vilkår.

– I Sverige er man for eksempel mere opmærksom på, at det skal være tryghedsskabende, og så er det økonomiske fokus ikke så

dominerende. Når de ikke går op i økonomi på samme måde, som vi gør, kan de gøre nogle andre ting, som jeg bare kan lade mig inspirere af og forsøge at se potentialer, som vi ikke har set endnu, siger Rikke Falgreen Mortensen.

At være en del af projektet har ifølge Rikke Falgreen Mortensen også skabt nogle gode dialoger i kommunen om, hvordan de metodisk arbejder med projekter selv. Mange af værktøjerne fra CONNECT er allerede implementeret i Odense Kommune, og hun er derfor ikke i tvivl om, at de i Odense vil fortsætte arbejdet med velfærdsteknologi og ikke mindst at dele viden og lade sig inspirere af andres praksis, samtidig med, at man forhåbentlig kan inspirere andre kommuner.

CONNECT

CONNECT-projektet er udtænkt for og finansieret af et særligt program under Nordisk Ministerråd, der kaldes "Bæredygtig Nordisk Velfærdsmodel". Dette program blev iværksat for at sikre den langsigtede bæredygtighed af den nordiske velfærdsmodel. De ni felter i projektet er; vision, strategi, kommunikationsplan, behovsanalyse, marked screening, evalueringsmodel, indkøbsmodel, implementeringsmodel og effektmåling.

JOBB ER DEN BESTE MEDISINEN

– Jobb, delta i samfunnet og ha norske venner. Det er det som skal til for å bli integrert og inkludert, å unngå å bli en belastning for samfunnet, sier Yvonne. Erfaringene hennes er nyttige i utviklingen av et Norden som ser innvandrere som en ressurs.

TEKST: Oddrun Midtbø **FOTO:** Oddrun Midtbø

– *Jeg er blitt en ekte norsk dame! Yvonne smiler bredt, og klager ikke over at hun må strø sand på de islagte veiene for å komme seg ut av garasjen.*

Den burundiske kvinnen levde et normalt – og lovlig – liv med ektemannen i et europeisk land. Hun studerte økonomi, var syv måneder på vei med deres første barn, da paret fikk beskjed fra folk i hjemlandet: Reis til et land med lite kontakt med Burundi. Norge var et slikt land, nært nok uten en lang og strabasiøs flyreise. Dessuten var Norge kjent for å være et fredelig og kjølig land som setter menneskerettighetene høyt.

– Alle kvinner som har gått høygravide i en millionby lammet av hetebølger, vet at klima kan være et stort poeng, legger hun til.

Hadde andre ambisjoner enn å bli flyktning

Det skulle ta over syv år før hun fikk oppholdstillatelse i Norge; gjennom et amnesti gitt til barn som er født og som har bodd mange år i landet.

Da vi møter Yvonne i mars 2017 er hun blitt alenemor, har en god, men midlertidig jobb i staten som seniorrådgiver i økonomiavdeling. Hun har nettopp fått finansiert kjøp av et helt nytt hus. Det virker som om hun begynner å få stabilitet i hverdagen, men den 42 år gamle kvinnen legger ikke skjul på at livet ikke ble slik hun hadde tenkt.

– Planen min var å ta en god universitetsutdanning i Europa, og flytte tilbake og utvikle hjemlandet mitt, sier hun. I dag er det full kaos i Burundi, med en president som nekter å respektere grunnloven.

Første møtet med Norge

Hun husker det første møtet med bygda på Vestlandet. Det er snart 11 år siden. Hun husker mannen fra mottaket; han som hentet henne og ektemannen på busstasjonen. De hadde tatt buss fra Oslo, over fjellet og ned igjen til den blågrønne fjorden. Mottaks mannen kjørte de rundt i den vesle bygda, og guidet de i den lokale kirken; en rundt 900 år gammel stavkirke.

– Jeg husker vi begge var overrasket over at han valgte kirken; han visste jo ikke at mannen min var prest!

Minnene er mange; lett å huske, men likevel tungt å se tilbake på.

Norge aksepterte ikke historien til ekteparet. Mannen fikk beskjed om å forlate landet. Han bare forsvant. Hun fryktet at han var død. Han gjorde det for å sikre at ikke hele familien ble tvangsreturnert til landet de flyktet fra. Nå har de telefonisk kontakt igjen, men han er for alltid stengt ute av Norge og Schengen.

I flere år vasket hun for å kunne betale husleie og barnehageplass for barna. Det gav henne en følelse av å være selvstendig og sterk. Det styrket hennes selvbildet. I 2012 tok den

norske staten skattekortet fra henne og hun kunne ikke lenger bidra i samfunnet barna var blitt en del av.

Å jobbe er den beste medisinen

– Alt ble bare kaos igjen. Livet floket seg til; hverdagen gikk på autopilot. Handle, lage mat, uten at man hadde matlyst. Hele tiden være redd for at politiet kom på døren for å kaste oss ut av landet; det eneste landet barna mine kjenner til. Jeg følte jeg var ingenting. Jeg mistet meg selv som person. Og jeg ble behandlet som et barn. Stå i kø for å få penger fra det norske offentlige systemet. Det er tigging, en moderne form for tigging. Det fikk meg til å føle meg mindreverdig. Hele tiden være avhengig av staten. Jeg prøvde å lage

meg faste rutiner; jogge, trene og svømme for å holde kroppen sterk. Våknet midt på natta med sterk hodesmerter, angst og fortvilelse. Hørte jeg en bil som bremsset utenfor huset, trodde jeg det var politiet.

Det er ikke bra for en mor med aleneansvar for barn, sier hun. Hun er glad for at hun traff noen gode mennesker som åpnet opp hjem og hjerter for henne og barna. Det ble redningen. Etter åtte år på nåde, fikk hun oppholdstillatelse og kunne bidra i samfunnet igjen.

En byråkrat reddet Bachelorgraden

Hun gjentar flere ganger:

– Den beste medisinen er å jobbe. For flyktingen - og for landet som åpner opp for folk på flukt.

Hun kan takke en helt tilfeldig person i det offentlige systemet, NAV, at hun i dag jobber med økonomi som fagområde.

– Jeg var så langt nede at jeg trodde skolepapirene fra universitetet var verdiløse. Jeg trodde min fremtidige arbeidsplass ville være innenfor rengjøring eller helsevesenet, som for så mange andre innvandrere. Vi blir fortalt at helsevesenet trenger flere hender... En byråkrat rådet meg til å sende utdanningspapirene inn til godkjenning i det norske systemet (NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen).

– Jeg hadde mistet håpet, og forstod ingenting da jeg en dag stod med bevis i hånden: min bachelorgrad i økonomi var godkjent! Da sjokket hadde lagt seg, kjente jeg at jeg voks. Jeg ble rettere i ryggen og følte jeg virkelig hadde en verdi, smiler hun breitt.

Den samme følelsen hadde hun da hun etter flere forsøk fikk førerkort, og kunne kjøre alene i bilen hun hadde fått av gode norske venner. Gradvis har hun funnet tilbake til personen hun var før hun ble passivisert av det norske asylsystemet; selvstendig og sterk.

– Jeg liker den norske væremåten i arbeidslivet. Ledelsen behandler arbeiderne som likestilte, ikke som i det andre europeiske landet jeg var i eller i Burundi, der sjefene hever seg over de andre på arbeidsplassen. Norge er et godt land på mange måter; særlig når du blir sett på som et fullverdig medlem av samfunnet. Som papirløs er det et nådeløst liv, legger hun til.

Norge behandler flyktingene feil

Hun er fullstendig enig med norske myndigheter at lover og regler er til for å følges, men mener likevel at de gjør feil ved å mistro og å forvente for lite av flyktingene som finner veien helt til dette landet i nord.

– Jeg synes flyktinger får for mye rett i hendene; hus, strøm blir dekket, kjøleskap, TV, PC, etc, uten at vi må jobbe og betale for det selv. Det kan føre til at folk aldri kommer seg ut i arbeid. Jeg husker mannen min en gang tilbydde seg å klippe plenen. Han ønsket å bidra. Svaret han fikk var at han ikke kunne gjøre det, fordi han ikke hadde forsikring – om noe gikk galt. Norge må ikke glemme at vi er vant til å jobbe hardt der vi kommer fra.

Fysisk aktivitet er viktig uansett, og spesielt dersom man sliter med tunge tanker og søvnproblemer.

I en liten bygd på Vestlandet i Norge har Yvonne og barna, Havila og Paola, blitt en del av lokalsamfunnet. Barna kjenner ikke til noe annet enn livet mellom fjord og fjell.

Aktiv deltaker i lokalmiljøet

Som småbarnsmødre flest er Yvonne inne i en hektisk livsfase; dagene er tettpakket med jobb og aktiviteter. Barna er med på fotball, speideren, korsang og dans. Hun selv har alltid vært medlem i Røde Kors; også i hjemlandet. Hun var blodgiver, og vil undersøke om blodet hennes er godkjent i Norge. Med blodtypen O RH – burde hun være en ettertraktet giver.

– Jeg liker tanken på at jeg kan være til nytte, kanskje være med å redde livet til ukjente personer, sier hun som også har oppnådd å bli spurt av lokale organisasjoner om hun vil bli styremedlem. Hun blir lagt merke til i lokalsamfunnet.

Hun har blitt kjent med kvinner i bygda som hun går turer i naturen med. Hun er på vei til å bli typisk norsk på mange områder, men likevel er det alltid en del av henne som savner det hun måtte flykte fra: Burundi.

– Landet er som en mor. Det er ikke lett å definere: Stemningen. Varmen. Sollyset, men mest av alt familie og venner, sier hun som alltid går med landets farger på seg; enten i form av et smykke om halsen eller et perleband rundt handledet. Hvitt, rødt og grønt.

– Det er vanskelig å være vitne til at landet man kommer fra sliter. Norge og Burundi er så forskjellige; naturen, kulturen og historien. Det er så langt fra hverandre som det går an å komme. Jeg har en drøm om at Burundi kanskje kan bli som Norge. Om 100 år...

Hun vet det vil gå flere generasjoner før konflikten mellom ulike etniske, men mest politiske grupper, vil være tilbakelagt historie.

Snart sjef i eget hjem

Akkurat nå smiler livet til henne. For noen dager siden fikk hun tommel opp fra kommune og bank at hun kan signere kjøpskontrakt på sin egen leilighet. En gang før jul 2017 kan hun og de to barna låse opp døra til sitt eget private hjem – etter hele livet på mottak eller i kommunal leilighet.

Barna kjenner ikke til noe annet enn den vesle bygda. Mor er opptatt av at de skal vite at de også har en annen kultur og et annet språk de kan være stolte over. Dialekten har de til fel-

les med de andre i klassen. Men savnet etter en tilstedeværende far er stort. Den eneste kontakten de har med far, er gjennom skype. Det er det såreste punktet i den vesle familien sitt liv; at far ikke får komme til Norge. Ikke en gang på besøk.

Yvonne landet tilfeldig i det norske fjord- og fjellandskapet. Det har vært mange tunge tak, men nå kjenner hun at livet er i ferd med å stabilisere seg.

Kvinner som Yvonne har mye kunnskap å dele med de som bestemmer hvordan Norden skal bli et åpent samfunn; et samfunn som behandler mennesker med varme og respekt.

ATT VÄLKOMNA, FRÄMJA OCH INTEGRERA

Flyktingkrisen i Europa beskrivs som den värsta sedan andra världskriget. 2015 kom drygt 248 000 asylsökande till de nordiska länderna. För länderna innebär flyktingmottagandet både möjligheter och utmaningar. Även om de nordiska länderna har gjort skilda vägval i flyktingpolitiken, finns en stark vilja att hitta effektiva lösningar på hur nyanlända kan integreras.

TEXT: Helena Lagercrantz

De fem länderna har liknande välfärdssystem och en gemensam historia vilket underlättar möjligheterna att lära av varandra. Som ett svar på detta har Nordiska ministerrådet gett Nordens välfärdscenter i uppdrag att skapa en mötesplats där olika aktörer i länderna kan utbyta erfarenheter och stötta varandra för att driva på utvecklingen för ökad integration.

Kristin Marklund leder projektet:

– Vi kommer att sprida lärdomar från de många bra verksamheter och projekt som pågår runt om i Norden. Det kan till exempel handla om hur fler nyanlända ska komma i arbete, effektiva metoder för att förbättra nyanländas utbildningsresultat eller hur man motverkar segregation och utanförskap. Och hur kan länderna gynnas av de nyanlända?

Nätverk för lärande

Projektet ska skapa nätverk på tvärs över länderna för att underlätta integrationsarbetet. Tanken är att tjänstemän, praktiker och civilsamhället ska ha en mötesplats där de kan utbyta erfarenheter och lära av varandra.

Kristin Marklund arbetade tidigare som chef för enheten för social utveckling på Länsstyrelsen Stockholm.

Vilka erfarenheter från ditt tidigare arbete på Länsstyrelsen i Stockholm tar du med dig in i projektet?

– Jag tar med mig erfarenheter från Länsstyrelsernas arbete med integration, till exempel tidiga insatser för gruppen ensamkommande och nyanlända familjer. Det är en ung population som har kommit som flyktingar till Norden. Det behövs insatser på flera områden

NORDISKT INTEGRATIONSSAMARBETE

Läs mer på nordicwelfare.org/integration

Twitter: @IntegrationNR

samtidigt för att nå målet att de nyanlända ska komma i eget boende och med egen försörjning. Norden har dessutom behov av arbetskraft, inte minst i kommuner med en minskad befolkning. Vi har allt att vinna på att tidigt matcha de nyanländas erfarenheter med behov på arbetsmarknaden.

Samla erfarenheter från flyktingar

Som en första del i projektet genomförs intervjuer med personer från de olika nordiska länderna som har kommit som flyktingar och nu är etablerade i samhället. Vad har de upplevt som det viktigaste för att bli en del av samhället och för att känna sig välkomna? Och vilka förslag har de för att förbättra integrationsarbetet för andra nyanlända?

– Flera av dem poängterar hur viktigt det är att skapa arenor där både nya och redan etablerade nordbor kan mötas. Det är inte minst viktigt om man vill förkorta vägen till sysselsättning; enligt forskningen sker sju av tio rekryteringar genom just kontakter och här kan civilsamhället spela en avgörande roll, säger Kristin.

Olika tema inom integration

Eftersom integrationsområdet är enormt stort och i princip berör alla samhällsområden kommer projektet att arbeta utifrån ett tema i taget, till exempel sysselsättning, utbildning och jämställdhet.

– Vårt första tema kommer att handla om hur kommuner och regioner med en åldrande befolkning ska arbeta för att få nyanlända att bosätta sig, börja arbeta och vilja stanna på orten. Vi beskriver hur framgångsrika kommuner har lyckats ta tillvara nyanländas kompetenser och erfarenheter och på så sätt gjort integrationsarbetet till en tillväxtfaktor för kommunen.

FOTO: Joakim K E Johansson

Vi kommer att sprida lärdomar från de många bra verksamheter och projekt som pågår runt om i Norden, säger Kristin Marklund som leder projektet Nordiskt integrationssamarbete.

*Synne Lerhol är generalsekreterare för
Unge funksjonshemmede i Norge.*

"SAMARBETET GÖR ATT VI KAN LÄGGA TYNGD BAKOM ORDEN"

Det nordiska samarbetet är viktigt för ungdomsorganisationer som representerar personer med funktionsnedsättning.

– Vi kan lättare göra oss hörda och enklare få igenom förbättringar när vi jobbar tillsammans, menar Synne Lerhol som är generalsekreterare för Unge funksjonshemmede i Norge.

TEXT: Joakim K E Johansson **FOTO:** Markus Sogard

I november 2016 möttes ämbetsmän, forskare och inte minst unga och vuxna organisationsföreträdare i Mariehamn på Åland för den andra av tre nordiska konferenser om FN-rättigheter för barn och unga med funktionsnedsättning. Konferensen arrangerades av Nordens välfärdscenter och huvudfrågan var vad nationella myndigheter, kommuner och organisationer i Norden gör för att uppfylla dessa rättigheter.

En av dem som dagligen jobbar med dessa frågor är Synne Lerhol som är generalsekretär för Unge funksjonshemmede i Norge. För hennes organisation har det nordiska samarbetet mellan funktionshindersonsorganisationer

na inneburit att det är lättare att påverka myndigheter och politiker.

– Tack vare de nordiska nätverken utbyter vi erfarenheter och jobbar politiskt. Bland annat med Sammenslutningen af Unge med Handicap i Danmark och Unga Rörelsehindre och Unga med Synnedsättning från Sverige. Tillsammans kan vi lägga mer tyngd bakom orden än om hade vi agerat själva, säger hon.

Samarbetar även i informella nätverk

Sedan en tid tillbaka har arbetet ändrat format och numera jobbar ungdomsorganisationerna i mindre nätverk som också är mindre formella. Resultatet har blivit att det är lättare att anpassa arbetet till de resurser som

Nordens välfärdscenter delar ut en och en halv miljon

Varje år delar Nordens välfärdscenter ut drygt en och en halv miljon kronor som ska stimulera nordiskt samarbete om funktionshinder. I år får 37 organisationer dela på pengarna.

Målet är att organisationer i Norden ska få chansen att mötas, samarbeta och utveckla projekt tillsammans. Kravet är att aktiviteterna på något sätt ska främja de intressen och frågor i samhället som rör personer med funktionsnedsättning.

Exempel på projekt som har fått stöd inför 2017 är Nordiskt ungdomsläger för ungdomar med dövblindhet, Nordiskt Parkinsonråds konferens, möte i nordisk samarbetsgrupp för ADHD-organisationer, ungdomskonferens om nordiskt samarbete mot fördomar mot ungdomar med funktionshinder, HIV Nordens årsmöte, samt nordiskt möte om nyanlända flyktingar med polio.

Läs mer om stödordningen och hur din organisation kan söka pengar på www.nordicwelfare.org/stodordningen

finns, men också till de politiska ambitionerna.
– Vi har startat en gemensam Facebookgrupp där vi diskuterar olika frågor och samarbeten. Den fungerar väldigt bra eftersom kommunikationen blir mycket enklare. Det är inte en lika stor barriär att ställa frågor och diskutera saker i Facebookgruppen som det är att ringa, mejla eller träffa någon.

– Samarbetet har också rent konkret lett till att vi har fått pengar till gemensamma projekt. Ett seminarium som vi ska arrangera nu handlar om aktivt medborgarskap och bekämpning av fördomar mot unga med funktionsnedsättning, säger Synne Lerhol.

En styrka att hänvisa till det nordiska samarbetet

Två viktiga frågor är jobb och utbildning för unga med funktionsnedsättning. Här ser Synne Lerhol att det fortfarande finns en del att göra som gäller exempelvis gränshinder, rättigheter och assistans.

– Det är stora frågor som organisationerna inte rör på själva och då är det bra att Nordens välfärdscenter och andra aktörer kan jobba med detta på en nordisk nivå. Exempelvis som i vårt fall genom att påverka norska myndigheter som behöver förbättra sig i vissa frågor. När vi kan hänvisa till det nordiska samarbetet blir vi lyssnade på, säger hon.

Också FN:s konventioner om rättigheter för barn och för personer med funktionsnedsättning kan användas som en murbräcka i sammanhanget.

– Att FN-konventionerna har blivit ratificerade i alla de nordiska länderna är betydelsefullt

och viktigt. Det gör att vi även här har mer bakom oss när vi ställer krav. FN-rättigheterna är visserligen ganska okända i Norge, men eftersom de finns hänvisar vi till dem för att få igenom beslut, säger Synne Lerhol.

I det stora hela tycker Synne Lerhol att det Nordiska samarbetet fungerar bra och att mycket som görs är rätt och nu gäller det bara att fortsätta i de upptrampade spåren. Men ett par saker menar hon kan förbättras.

– Vi har många konferenser där vi möts och snackar men vi måste jobba vidare mot konkreta problem och konkreta mål. Det finns också fortfarande barriärer mellan funktionshindersorganisationerna i de olika nordiska länderna som vi måste bryta ner. Detta för att samarbetet ska bli ännu starkare så vi kan synas ännu mer på både nordisk och europeisk nivå, säger Synne Lerhol.

Gravida som röker får inte lämnas utan hjälp

"Jag känner att jag inte förtjänar det här barnet, eftersom jag helt enkelt inte kan sluta röka. Det blir en ask tobak om dagen och jag har inte ens lyckats minska i och med graviditeten. Men jag måste, jag vill! Men jag bara inte förstår varför det ska vara så jävla svårt..."

TEXT: Jessica Gustafsson

Finland är det land i Norden där flest gravida röker. Orsakerna till varför Finland toppar statistiken är oklara men gemensamt för hela Norden är att allt fler som röker i början av graviditeten slutar röka under graviditetens gång. År 2014 rökte 8,2 procent av de gravida kvinnorna i Finland i slutet av graviditeten jämfört med fyra procent i Sverige.

Programmet Rökfritt Helsingfors (2007-2015) har bidragit till de sjunkande siffrorna i Finland. Ett av de centrala målen har varit att förebygga rökning bland barn och unga och flera av programmets åtgärder riktade sig till stadens mödra- och barnrådgivningar.

– I Helsingfors minskade andelen kvinnor som röker i början av graviditeten från 10,6 procent år 2007 till 6 procent år 2015. Om man jämför med resten av Finland låg samma siffra på cirka 15 procent under hela programperioden. I Helsingfors minskade också rökning bland kvinnornas partners, berättar programsekreterare Tarja Saarinen från Helsingfors stad.

Programmet uppvisade inte enbart goda siffror för gravida, också inom andra grupper röker man numera allt mer sällan.

– Det är förstås svårt att säga hur mycket som är programmets förtjänst och vad som beror på ny lagstiftning och allmänna attitydförändringar men riktningen är rätt, konstaterar Saarinen.

Sluta, inte bara minska

Vid mödra- och barnrådgivningarna finns klara direktiv om hur personalen ska stödja både mammor och pappor att sluta röka. Tobaks-

rökning förs alltid på tal vid första besöket (med hjälp av Fagerströms test för nikotinberoende) och uppföljningar görs, personalen har fått utbildning i att hjälpa gravida kvinnor att sluta röka och vid varje mödra- och barnrådgivningscentral finns en kontaktperson som är expert inom tobaksområdet. På våren tas ett nytt verktyg i bruk nationellt för att genom samtal motivera blivande mödrar att sluta.

– Att prata om rökning med gravida kvinnor kan vara väldigt känsligt men de flesta undersökningar visar att kvinnorna vill tala om rökning, de vill ha hjälp. Få upplever att vårdpersonalen moraliserar, berättar avdelningsskötare Anu Piispanen vid Åggelby mödra- och barnrådgivning. Piispanen tillägger att vårdpersonalen kunde bli ännu modigare då det gäller att tala om att sluta röka helt, inte bara minska – och om att också låta bli att börja röka igen efter graviditeten.

Måste fatta beslutet själv

Tobaksrökning är fortfarande en av de största hälsoriskerna för fostret och gravida kvinnor. Rökning under graviditet ökar riskerna för bland annat tidig födsel, låg födselvikt och missfall. Senare i livet har barnet större risk för luftvägsinfektioner, inlärningssvårigheter och hyperaktivitet.

"Jag känner till alla risker med tobaksrökning men på något sätt förtränger jag dem. Jag vet att jag förstör mig själv om jag fortsätter så här och tydligen också mitt ofödda barn. Hur kan man vara så beroende av en så korkad och onödig sak som tobak? Jag vet många mam-

mor som slutat genast då stickan visat plus. För dem har det varit så enkelt – "det är ju bara att sluta"- men varför klarar inte jag av det?" – Vårdpersonalen måste vara uppmärksam på att inte bara prata på om riskerna, det är viktigt att de gravida själva får berätta om sin situation. En dialog leder oftare till att klienterna ställer upp egna mål. Mammorna måste exempelvis själva bestämma när de tänker sluta röka, det kan ingen annan göra för dem. Vi måste ta reda på vilket stöd just den klienten behöver för att kunna sluta, vad som oror henne och vad som hindrar henne från att sluta, konstaterar Piispanen.

Partners stöd behövs

"Min man försöker stötta mig så gott han kan men han röker själv och är inte beredd att sluta. Jag vill inte berätta om min situation till andra som står mig nära eftersom jag skulle skämmas för mycket."

Avdelningsskötare Anu Piispanen betonar vikten av att de gravida själva får prata om varför de röker.

FOTO: Helsingfors stad

Majoriteten av de gravida kvinnor som röker har en partner som också gör det. Partners roll i mammans beslut att sluta röka är stor och hen involveras från första besöket vid mödra- och barnrådgivningen.

– Det är inte ovanligt att partnern genast i samband med det första samtalet meddelar att man inte är beredd att sluta röka. Här är det viktigt att påpeka hur väsentligt deras stöd till kvinnorna är, berätta om riskerna med passiv rökning och att rökning är ärftligt bevingat, säger Piispanen.

Frivilligt blåstest

Åggelby mödra- och barnrådgivning använder numera en kolmonoxidmätare i rökavvänjningsarbetet. Den fungerar enligt samma princip som en alkoholmätare och kan vara till hjälp för båda föräldrarna.

– Det frivilliga blåstestet visar kolmonoxidhalterna i både kvinnans och fostrets hemoglobin. Vi får reda på hur många cigaretter kvinnan rökt under det senaste dygnet och om hon utsatts för passiv rökning. De flesta känner till riskerna med tobaksrökning men med hjälp av mätaren klagas riskerna på ett helt annat sätt. Till exempel kan vi berätta att kolmonoxid inte försvinner lika snabbt från fostret som från mamman, berättar Piispanen.

FOTO: Jessica Gustafsson

Vårt främsta mål är att barn och unga ska få växa upp i rökfria miljöer, berättar programsekreterare Tarja Saarinen.

"Jag har försökt sluta (säkert tiotals gånger i mitt liv) men bara klarat av att vara utan en dag. Det känns som att ju större skuld känslor jag har, desto mer vill jag röka. Ibland har jag till och med kedjerökt, gråtande. Jag är bara så svag, tobaken håller mig i ett järngrepp."

– Till de kvinnor som inte lyckas sluta röka är det viktigt att vi förmedlar att vi finns här, att de inte lämnas ensamma och att de alltid har en möjlighet att få hjälp om de kommer på andra tankar, avslutar Piispanen.

De kursiverade citaten har publicerats på det finska diskussionsforumet Vauva.fi och är fritt översatta av skribenten.

FOLKHÄLSOARBETET VID NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

Nordens välfärdscenter fungerar som sekretariat för en nordisk folkhälsoarena (2016-2018) som har i uppgift att stärka folkhälsosamarbetet i Norden och arbeta för att minska hälsoskillnaderna. Vi arbetar bland annat med teman som tobaksrökning i Norden, nordbornas dryckesvanor, vård av cannabissmissbruk och främjande av ungas psykiska hälsa.

TEXT: Nino Simic

Våld mot personer med funktionsnedsättning oroväckande vanligt

Människor med funktionsnedsättning drabbas av våld i större utsträckning än andra. Trots det förblir våldet ofta osynligt och de utsatta offren får inte tillräckligt med hjälp och stöd.

Rapporten "När samhället inte ser, hör eller förstår" handlar om könsrelaterat våld och funktionshinder ur ett nordiskt perspektiv. Rapporten ger inblick i ett tema där kunskapsnivån fortfarande är låg.

Bilden av nuläget är alarmerande:

- Internationella studier visar att barn med funktionsnedsättning löper 3–7 gånger högre risk att utsättas för någon typ av våld än andra barn.
- Kvinnor med funktionsnedsättning är mer våldsutsatta än genomsnittet. Vanligast är att våldet utövas i en nära relation, av en familjemedlem och oftast av en eller flera män.
- I en europeisk studie uppgav 46 procent av kvinnorna med funktionsnedsättning att de utsatts för fysiskt, sexuellt eller psykiskt våld före 15 års ålder och 34 procent efter 15 års ålder. Motsvarande siffror för kvinnor utan funktionsnedsättning är betydligt lägre, 15 respektive 19 procent.
- Få studier finns om våld mot män med funktionsnedsättning men de som finns tyder på att våldet oftast begås i det offentliga rummet av obekanta män.

Inte nog med att tillgängliga data visar en alarmerande situation. Mörkertalet är dessutom stort. Ofta beror det på att forskning saknas men lika ofta är orsaken att statistiken inte kopplar ihop förekomsten av våld med förövarens eller offrets funktionsnedsättning.

Färöarna vill bryta tabut

En av de viktigaste rekommendationerna från rapporten är att tabut kring dessa viktiga frågor måste brytas.

På Färöarna har Socialministeriet och funktionshindervisorganisationerna under flera år arbetat strategiskt med att komma åt problematiken med sexuella övergrepp och annat våld i nära relationer. När rapporten presenterades tog de initiativ till en nordisk konferens i Torshavn i september 2017 om sexuella rättigheter och dubbel utsatthet hos personer med funktionsnedsättning.

Rapporten "När samhället inte ser, hör eller förstår" finns på både svenska och engelska och kan laddas ner på nordicwelfare.org

RÅDET FÖR NORDISKT SAMARBETE OM FUNKTIONSHINDER

Projektet Könsrelaterat våld och funktionshinder har genomförts av en expertgrupp under Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder har en rådgivande funktion för alla sektorer i Nordiska ministerrådet.

Läraren Emelie Sköld, eleven Mark Bracken och läraren och IKT-pedagog Victoria Naverfeldt, är eniga om nyttan av skolans tydliga IT-struktur.

Tydligt för alla när ESS-gymnasiet satsar på teknik

ESS-gymnasiet i Stockholm har en tydlig digital struktur – för alla elever. Lärarna följer en gemensam mall för hur uppgifter läggs upp.

– Vi jobbar sällan med individuella åtgärdsprogram. Det som är bra för några är bra för alla, säger läraren Victoria Naverfeldt.

TEXT: Ann Patmalnieks **FOTO:** Pernille Tofte

ESS-gymnasiet ligger högst upp i det gamla Münchenbryggeriet, med strålande utsikt över Stockholms stadshus. Det är en kommunal gymnasieskola med specialpedagogisk profil, som även har en preparandutbildning för elever som behöver komplettera betyg för att komma in på gymnasium. En del elever har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, men det är inte något villkor för att få en plats här. – Det räcker att man vill ha det lite mindre sammanhanget och den specialpedagogiska profilen. Vi har insett att det som passar för några passar för alla, säger Victoria Naverfeldt, som är lärare på samhällsprogrammet och IKT-pedagog. IKT står för informations- och kommunikationsteknologi.

Anpassningar som på en annan skola skulle vara del av ett åtgärdsprogram som upprättas för en viss elev motsvarar en miniminivå för skolan. Alla har datorer där kurslitteraturen finns inläst och där rättstavningsprogram och liknande är inlagt redan från början. Information är samlad i lärplattformen Fronter som alla har tillgång till. När en läxa eller annan uppgift läggs in där ska lärarna följa en viss mall. Kalendern är överskådlig och fylls i på samma sätt av alla lärare.

Lätt att få information

Mark Bracken som går första året på Samhällsvetenskapliga programmet tycker att det är en bra struktur.

– Det är jätteskönt, för om jag sitter hemma och pappa frågar vad jag ska göra inför matteprovet är det bara att gå in på Fronter och kolla vilka sidor jag har. Det är lätt att hitta.

Han gillar också att varje klassrum har en lektionsplanering på whiteboarden där det står hur varje lektion är upplagd. Det framgår vad, varför, hur, när, med vem, var och vad eleven ska göra när uppgiften är klar.

– Då slipper jag fråga när jag är klar med en uppgift eftersom det alltid står vad jag ska göra då.

När Mark Bracken gick i grundskolan fanns inte samma struktur.

– Det var svårare att veta vad jag skulle göra. Man fick papper med uppgifter, de försvann på två sekunder.

Skolan har hemklassrum för eleverna, med fasta platser. Det är lärarna i stället för eleverna som går mellan klassrummen. Elevernas skåp finns inne i rummet. Det här är en lösning som utgår från att det är eleven som är i centrum.

Lärarjobbet förändras

Emelie Sköld, lärare på samhällsprogrammet, ser att skolans strukturerade arbetssätt påverkar hur hon själv jobbar.

– Det får en att reflektera över sin egen undervisning. Den måste ha ett tydligt syfte. Jag kastar inte bara ihop något när jag vet att elever, föräldrar, lärare, ledning kan ta del av mitt upplägg.

En annan sak som digitaliseringen har fört med sig är att det som mentor blir lättare att hjälpa elever även med sådant som inte rör den egna undervisningen.

– Tidigare hade läraren en uppgift i en pärm i ett låst rum. Man behövde leta rätt på kollegan och få nyckeln. Nu ligger allt öppet för alla på Fronter. Jag som pedagog kan hjälpa eleverna om de inte hittar något. Även föräldrarna har tillgång till detta, säger Victoria Naverfeldt.

Grupparbeten underlättas, anteckningarna finns i molnet i stället för i en frånvarande elevs anteckningsblock.

– Det blir inte så mycket "läxan åts upp av hunden" och jag som lärare slipper tusen olika lösa papper. En annan fördel är att med digitala läromedel blir informationen mer aktuell och jag kan lägga till ljudklipp och bilder.

Medveten datoranvändning

Skolan har investerat i teknik eftersom den anser att det gynnar elevernas inlärning. Tekniken skapar struktur och förbereder eleverna inför ett arbetsliv där de kommer att behöva använda en dator oavsett vilket jobb de får, säger Victoria Naverfeldt.

– Datorn kan användas för att söka all världens information, till samarbete, att uttrycka sig själv i bild, form och text. Det är magiskt. Men det räcker inte att bara sätta en dator framför eleven, menar Emelie Sköld.

– Många tror att ungdomar är "duktiga på

datorer”, men det de oftast kan är att konsumera. Vi vill att de även ska kunna producera. Man får heller inte slarva med informationsökningen. Det går inte att bara säga ”gå ut och sök på google”.

ESS-gymnasiet arbetar med differentiering, att erbjuda eleven kunskap på det sätt de är mottagliga för. När de ska redovisa måste de inte skriva en uppsats, utan kan skapa en podcast i stället och kanske göra någon del skriftligt.

– Det är en balansgång, för självklart vill vi utmana också. Samtidigt vet vi att pushar vi för hårt kommer eleven inte till skolan till slut och det är den största förlusten för oss, säger Victoria Naverfeldt.

Emelie Sköld håller med och tillägger:

– Som lärare måste man vara öppen och prestigelös. Om en metod inte fungerar får man tänka om. I undervisningen gör lärarna gärna kopplingar till sådant som eleven kan relatera till. Är någon mycket intresserad av till exempel bilar kan det vara en ingång till en uppgift.

Fler kan ta efter

Emelie Sköld och Victoria Naverfeldt menar att vilken skola som helst skulle vinna på att jobba som de gör på ESS-gymnasiet. Det som krävs är att man arbetar aktivt med att alla lärare ska få in arbetssättet och att man kontinuerligt följer upp vad som kan utvecklas. Eleverna behöver också påminnas om vilka möjligheter som finns genom appar och program.

Finns det då något som är mindre bra på ESS-gymnasiet? Mark Bracken brukar koppla bort inläsningstjänsten ClaroRead, där man kan markera en text och få den uppläst.

– Det låter inte bra, rösten kan klara något svårt helt galant, sedan kan den inte uttala till exempel bloggare utan säger ”bloogare”.

Victoria Naverfeldt ser ett annat problem:

– Det krävs att infrastrukturen funkar. Det är svettigt att vara lärare på ESS-gymnasiet om internet ligger nere. Men på sista tiden har det, knack i trä, fungerat bra.

FUNKTIONSHINDERSFRÅGOR PÅ NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

Nordens välfärdscenter arbetar med att främja delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning. Det rör sig exempelvis om arbete, utbildning, boende och kultur.

Vi arbetar för att bidra till förverkligandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt till ett mer universellt utformat och tillgängligt Norden.

Tidiga generella lösningar ger eleverna förutsättningar att lyckas

Fler skolor skulle kunna arbeta som ESS-gymnasiet. Det menar Erika Dahlin, projektledare för regeringsuppdraget Teknikstöd i skolan.

Det kan vara svårt för lärare att hinna sätta sig in i varje elevs kognitiva svårigheter. Med generella lösningar, som till exempel strukturerade digitala lärplattformar, kan fler elever få stöd.

– Universella tekniska lösningar är bra för alla. Samhället har blivit mer kognitivt komplext. Samtidigt kommer det alltid att finnas de som behöver det individuella stödet också, kanske för att överhuvudtaget ta till sig de generella stöden, säger Erika Dahlin.

Uppmot 15 procent av eleverna i skolan har kognitiva svårigheter. Långt ifrån alla av dem har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Skolorna måste erbjuda stöd utan att begära att eleven har en diagnos, något som tyvärr är fallet i en del skolor, säger Erika Dahlin.

– Alla ska inte ha en diagnos. Man kan ha kognitiva svårigheter på grund av stress, problem hemma eller för att man sover dåligt. Många av dem som inte har så stora problem kan få bra stöd i skolan. Tidiga generella lösningar ger eleverna förutsättningar att lyckas.

Tekniken finns redan

Det behövs sällan stora ekonomiska investeringar, säger Erika Dahlin. Många gymnasieskolor har redan datorer och läsplatlor till eleverna.

– Det som behövs är kunskap. Eleven behöver bli delaktig och sedan kan man utnyttja och utveckla teknik som redan finns. Arbetsterapeuter och tekniker är viktiga yrkesgrupper för att få stödet att fungera.

Teknikstöd i skolan involverade samtliga kommunala gymnasieskolor i tre städer mellan 2011 och 2013. I projektet identifierades elever med kognitiva svårigheter och erbjöds teknikstöd.

Erika Dahlin

UNIVERSELL UTFORMNING

Universell design, universell utformning eller design för alla – kärt barn har många namn. Oavsett vilket av begreppen man föredrar har tankarna funnits länge. Idén kommer från arkitekturen och handlar i grund och botten om att skapa byggnader, produkter, miljöer eller tjänster som är både estetiska och användbara för alla. Det universellt utformade ska fungera oavsett om man är lång eller kort, har en funktionsnedsättning eller inte, eller är ung eller gammal.

Projektet drevs av Hjälpmedelsinstitutet och visade att relativt små insatser kunde göra stor nytta för elever med kognitiva svårigheter. Myndigheten för delaktighet har tagit över ansvaret för frågorna sedan Hjälpmedelsinstitutet lades ner.

Teknikstöd kan vara produkter, verktyg och tjänster som kompenserar för nedsatt förmåga. Kognitiv förmåga handlar bland annat om

uppmärksamhet, inlärning och att orientera sig i tid och rum.

Några lärdomar från projektet:

- Relativt enkla teknikstöd gör stor skillnad för eleverna.
- Insatserna är samhällsekonomiskt lönsamma.
- Kunskap om kognitiva svårigheter och teknikstöd behövs i skolan.

Mer kunskap om universell utformning

Nordens välfärdscenter har gett ut rapporten Bra lösningar fungerar för alla - om universell design och välfärdsteknologi.

Ladda ner eller beställ på nordicwelfare.org

"Det var ett stort sorgearbete att gå ensam hemma i lägenheten, men tack vare det här projektet har jag kommit in i nya rutiner och fått nya vänner."

Hanne Trein och Lone Petri Larsen har blivit vänner sedan de började gå till Nye spor – ett projekt för personer under 65 år med demensdiagnos.

I Nye Spor får yngre med demens nya vänner

Lone Petri Larsen arbetade i många år som sjuksköterska på Rigshospitalets hjärtmedicinska avdelning i Köpenhamn. En dag för ett par år sedan råkade hon förväxla två blodprov – eller om det var urinprov. Hon minns inte exakt.

TEXT: Anna Danielsson Öberg och Bengt Rolfer **FOTO:** Jens Panduro

– Det var en kollega som upptäckte det, så ingen patient kom till skada. För mig var det ett uppvaknande. Jag förstod att något var galet och tog kontakt med kommunens demenskonsulent, säger hon.

Lone Petri Larsen har ännu inte uppnått pensionsålder, men har redan fått en demensdiagnos. Hon är en av 2400 danskar under 65 år med en demenssjukdom. Vi träffar henne genom projektet Nye spor som är en av få aktiviteter i Danmark för denna målgrupp. Det är ett samarbetsprojekt mellan Köpenhamns kommun och Alzheimerforeningen som finansieras genom den statliga "demenspotten".

Efter att hon fått sin diagnos hamnade Lone Petri Larsen först tillsammans med äldre personer med gravare demens, men där trivdes hon inte alls.

– De andra var i mycket sämre skick än jag. Man kunde inte tala med dem, det var mycket obehagligt. Därför är jag glad att jag har kommit till Nye spor, säger hon.

Lone Petri Larsens man jobbar fortfarande heltid, liksom hennes gamla väninnor och tidigare arbetskamrater. Därför betyder de nyvunna vännerna i Nye spor extra mycket.

– Det var ett stort sorgearbete att gå ensam hemma i lägenheten, men tack vare det här projektet har jag kommit in i nya rutiner och fått nya vänner, säger hon.

NORDISKT SAMARBETE OM DEMENSFRÅGOR

Det måste läggas större fokus på människor med demens eftersom antalet drabbade personer ökar då nordborna lever allt längre. Det är grundtanken bakom Nordiskt demensnätverk som koordineras av Nordens välfärdscenter. Nätverket består av representanter från myndigheter och departement.

Nätverket möts 1-3 gånger per år och utväxlar information och erfarenheter kring arbetet med nationella demensplaner, medicinska riktlinjer, organisering, forskning och internationell representation.

Demens och etniska minoriteter

Det finns även ett temanätverk som samarbetar nordiskt i frågor som rör demens och etniska minoriteter. Temanätverket består av nordiska forskare och experter som diskuterar metoder och data på ett nordiskt plan och delar med sig av sina kunskaper.

Etnokulturell bakgrund spelar stor roll för vilken vård man söker och vilka perspektiv man har på sjukdom och hälsa. Studier visar att flerspråkiga med en demenssjukdom får problem med språkseparatoring. Arbetet inom ramen av nätverket har resulterat i tvärnordiska vetenskapliga publikationer och spridning av best practice och andra erfarenheter.

En ny vän är Hanne Trein, 63 år och före detta försäkringstjänsteman. Hon är mycket glad att ha funnit en vän i Lone Petri Larsen.

Det är svårt att vara nybörjare. Man vill gärna ha någon att tala med. Men det ska helst vara någon som är likställd och inte någon som har det värre, säger hon.

Projektet Nye spor startade 2012 och bedrivs från Klarahus i De Gamles By på Nørrebro. Här träffas mellan 10 och 15 deltagare i åldern 54 - 64 år, två eftermiddagar i veckan för olika

gemensamma aktiviteter.

– Vi utgår från deltagarnas premisser. Det ska vara meningsfullt för dem och avspegla deras fysiska och mentala förmåga. Ofta är det deltagarna själva som föreslår aktiviteter, säger projektledaren Camilla Westerback.

Utflykter och fester

Ibland är de kvar i huset och målar eller bakar. Ofta gör de utflykter i naturen eller till och med till Folketinget. Någon gång om året är det fest och då får anhöriga vara med, men annars är det meningen att deltagarna ska

klara att ta sig hit och hem själva. Ingen av dem bor på vårdhem. Vid behov hjälper Camilla Westerback och projektmedarbetaren Laila Catharina Clausen till att möta upp vid stationen eller med eventuell betalning ute på stan.

Den här dagen ska gruppen först se den prisbelönta dokumentärfilmen *Marta & Guldsaksen* i Klarahusets egen filmsal. Den handlar om en frisörsalong i närheten av De Gamles By. Salongen är en samlingsplats för hela kvarteret och många kommer in bara för att ta sig en rök eller en kopp kaffe och prata en stund.

Efter filmen tar hela gruppen en promenad på 15 minuter till Guldsaksen. När det går upp för innehavaren Marta vilka det är som kommit dit och varför så hälsar hon dem varmt välkomna med ett hjärtligt skratt. Sedan slår sig gruppen ner på ett café intill salongen och pratar om vad de sett. Stämningen och ljudnivån är hög och skratten många.

Laila Catharina Clausen tror att aktiviteterna i Nye spor håller deltagarna friska längre.

- Många tycker att detta är veckans höjdpunkt, det får jag ofta höra från anhöriga. När de har varit hos oss lever de upp i motsats till när de suttit hemma hela dagarna, säger hon.
- Vi känner verkligen att vi gör nytta, tillägger Camilla Westerback. Vi får mycket positiv feedback från både deltagarna och deras anhöriga. Men vi tar även till oss negativ respons, till exempel om vi har lagt aktiviteter på en för svår nivå.

Nye spor har en övre åldersgräns på 65 år. De som uppnår den åldern får alltså inte vara kvar utan ska slussas vidare i vårdkedjan. Ibland fungerar det, ibland inte.

- Vi försöker samarbeta bland annat med olika vårdhem för att få en bra övergång. Det kan också hända att deltagare måste sluta före 65-årsdagen om deras tillstånd försämras. Vi strävar alltid efter att få ett sammanhängande vårdförlopp i en trygg miljö, säger Camilla Westerback.

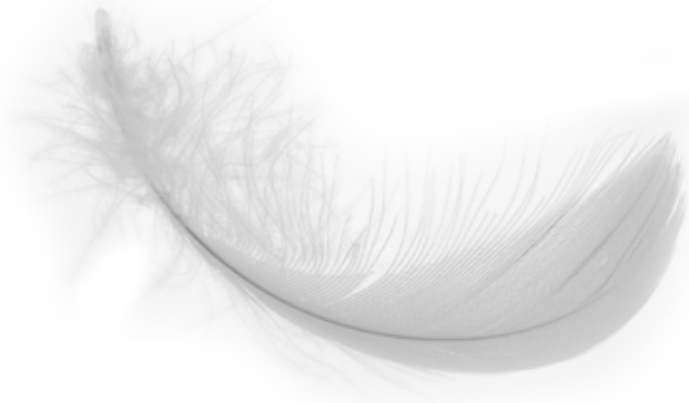

Mer kunskap om demens

Nordens välfärdscenter har gett ut rapporten "Demens - möjligheter till livskvalitet" som tar upp hur Norden agerar, var för sig och tillsammans, för att möta utmaningarna rörande demens.

Ladda ner eller beställ på nordicwelfare.org

TEXT: Victoria Henriksson **FOTO:** Henrik Malmqvist

Moa har tagit fram ny kunskap om hälsa hos personer med Usher

Usher syndrom innebär att man har en kombinerad syn- och hörselnedsättning. Hur är det att leva med Usher och de konsekvenser som det innebär? Hur ser den fysiska och psykiska hälsan ut hos personer med syndromet? Det har Moa Wahlqvist, medicine doktor i handikappvetenskap vid Örebro universitet, tagit reda på.

Moa Wahlqvist har i hela sitt yrkesverksamma liv arbetat med personer som har hörselnedsättning, dövhet eller dövblindhet. Hon är dessutom uppvuxen i en familj där de använder teckenspråk. Hennes pappa är döv och hon har en syster som förutom att hon är döv också har flera andra funktionsnedsättningar. – Jag har alltid varit intresserad av vad det är som gör oss till människor och att fundera över

livsval, styrkor och strategier som människor har och som vi använder oss av när vi möter utmaningar i livet, berättar Wahlqvist.

Idag delar hon sin tid mellan att arbeta i forskningsprojekt och att vara samordnare för forskning och utveckling vid Nationellt Kunskapscenter för dövblindfrågor (Nkcdb).

Moa Wahlqvist, medicine doktor i handikappvetenskap vid Örebro universitet

– Tanken med mitt arbete på Nkcdb är att kunna omsätta forskning till att bli mer tillgänglig för professioner som träffar personer med dövblindhet i sin yrkesutövning.

Avhandling om psykisk och fysisk hälsa

Moa Wahlqvist doktorerade inom handikappvetenskap i november 2015 och hennes avhandling "Health and people with Usher syndrome" handlar om den psykiska och fysiska hälsan hos personer med Ushers syndrom.

– Detta är kunskap som inte funnits beskriven tidigare. Kunskapen behövs för att man ska kunna få en bild av hur det är att leva med Ushers syndrom och de konsekvenser som syndromet innebär. Det kan i förlängningen ha betydelse för hur man utformar stöd och insatser till personer med Ushers syndrom och kanske även för andra typer av dövblindhet, förklarar Wahlqvist.

I avhandlingen finns fyra studier som på lite olika sätt beskriver biopsykosocial hälsa hos personer med Ushers syndrom. I ett par av

studierna har svaren från personer med Ushers syndrom jämförts med Sveriges befolkning.

– Det gör att vi kan uttala oss om skillnader som finns och som kan vara en konsekvens av de utmaningar som det innebär att leva med Ushers syndrom, säger Wahlqvist.

Sämre hälsa

Personerna med Usher har större problem med såväl fysisk som psykisk hälsa än jämförelsegruppen som är Sveriges befolkning. Ett stort problem är utmattande trötthet. Vidare rapporterar man problem med oro, ångest, svårigheter att sova och att koncentrera sig.

– Självmordstankar och självmordsförsök är också rapporterat i betydligt högre utsträckning än hos den svenska befolkning i övrigt, säger Wahlqvist.

Usher syndrom

Usher syndrom innebär att man har en kombinerad syn- och hörselnedsättning. För en del personer påverkas även balansen då balanssinnet i örat inte fungerar. Hörselnedsättningen är medfödd och varierar från att man har en måttlig hörselnedsättning till att man är helt döv. Synnedsättningen beror på en ögonsjukdom, Retinitis Pigmentosa, som gör att synen genom livet blir sämre och sämre.

Ushers syndrom delas in i tre typer (typ I, II och III) som sinsemellan är olika men grunden är densamma; en kombinerad syn och hörselnedsättning där det finns ett progressivt förlopp.

Att leva med dövblindhet

Samhället är uppbyggt utifrån att man kan se och höra. Att leva med dövblindhet innebär stora utmaningar vad det gäller att samspela och kommunicera med andra, samt att orientera sig på ett självständigt och säkert sätt.

En person som har Ushers syndrom kommer att under sitt liv behöva anpassa sig till nya situationer och hitta nya strategier för att kunna klara sin vardag. Detta har att göra med det progressiva förloppet där främst synen men även hörseln och för vissa även balansen (om man har Usher syndrom typ III) gradvis försämras under livet. Det kan innebära att man behöver byta sätt att kommunicera, från talat språk och/eller teckenspråk till taktilt teckenspråk (tecknen avläses med känseln genom att den som tecknar låter personen med dövblindhet följa med i rörelsen). Det kan också innebära att man genom livet behöver olika typer av stöd och insatser för att kunna leva ett delaktigt och självständigt liv.

Ushers syndrom delas in i tre typer som sinsemellan är olika men grunden är densamma; en kombinerad syn och hörselnedsättning där det finns ett progressivt förlopp. Av personer med Usher typ I säger 16 procent att de en eller flera gånger försökt att ta sitt liv, för personer med Usher typ II är siffran 9 procent och för personer med Usher typ III 20 procent, att jämföra med 4 procent bland övriga befolkningen.

Man rapporterar problem med huvudvärk, olika typer av värk i nacke, axlar och rygg, magproblem och problem med eksem. Vad gäller social tillit så beskriver personer med Ushers syndrom att de är rädda för att gå ut ensamma och att de ska bli överfallna, rånade eller på annat sätt ofredade. De beskriver att de inte har någon att dela sina innersta tankar och känslor med eller någon som de kan fråga om hjälp när de behöver. Det är även flera som rapporterar att de har en ekonomisk situation utan några marginaler.

– Jag tror att konsekvenserna som det innebär att leva med ett progressivt syndrom som Usher och de ständigt återkommande anpassningar som dessa personer behöver göra för att hantera vardagligt liv är det som vi ser i den sämre fysiska och psykiska hälsan som personerna rapporterar, svarar Wahlqvist på frågan om vad som är orsaken till att personer med Usher har så mycket sämre mående.

Självordsförsök

– Det som sticker ut och som man ska ta på stort allvar och som jag tänker är en ytterlighet av dåligt mående är de som rapporterar att de vid ett eller flera tillfällen under livet har försökt att ta sitt liv. Här finns det mycket som vi inte vet. Vilket stöd har man fått eller för den delen inte fått? Finns det punkter i livet som är särskilt riskfyllda där man från samhällets sida måste kunna erbjuda ett förstärkt stöd, frågar sig Wahlqvist.

Forskarna vet inte heller något om de som faktiskt har tagit sina liv, vilket kan vara svårt att undersöka både etiskt och metodologiskt.

Djupare kunskap behövs

Wahlqvists avhandling och studier beskriver till största delen ohälsa, men om man vänder på det så finns det såklart även personer som inte rapporterar ohälsa i den här utsträckningen.

– Det är också något som man behöver forska vidare kring, vad är det för skyddande faktorer som finns, säger Wahlqvist.

Vidare forskning behövs för att få en fördjupad bild av vilka faktorer som påverkar hälsan hos personer med Ushers syndrom, kunskap om vilka samband som finns och hur stöd och insatser kan utformas på bästa sätt i ett livs-

perspektiv. Det behövs även studier som följer personer med Ushers syndrom över tid för att undersöka hur hälsan förändras under livet.

Moa Wahlqvist tycker att det nordiska samarbetet kring dövblindfrågor är mycket viktigt.

– Antalet personer som lever med dövblindhet är förhållandevis litet. I Sverige brukar man säga att det rör sig om ungefär 2000 individer om man ser till dem som är upp till 65 år. Vi behöver utbyta erfarenheter både från det praktiska fältet och inom forskningen och inte minst från personer med dövblindhet själva. De är ju de som vet hur det är att leva med dövblindhet och det är för dem vi måste samarbeta för att göra vardagen lättare, avslutar Wahlqvist.

NORDENS VÄLFÄRDSCENTERS ARBETE MED DÖVBLINDFRÅGOR

Vårt arbete ska bidra till att främja lika möjligheter och deltagande i samhället för personer med dövblindhet.

Uppdraget omfattar utbildning, utvecklingsarbete, initiering och koordinering av gränsöverskridande samarbete mellan nordiska dövblindverksamheter och organisationer, samt europeiskt och internationellt samarbete.

En viktig uppgift är att samordna utveckling och förmedling av kunskap i Norden genom projekt, nätverk, arbetsgrupper och seminarier.

TEXT: Caroline Jonsson

HOPPET ÄR LIVSVIKTIGT

– om ensamkommande barn i Norden

Projektledare Anna Gärdegård och Mahboba Madadi, ordförande för Ensamkommandes förbund kommenterar kartläggningen "Samhällets mottagande av ensamkommande barn i Norden". Fritid, boende och skola är några teman som berörs - samt det livsviktiga hoppet.

Ensamkommande barn omfattar gruppen barn under arton år som söker asyl utan vårdnadshavare. År 2015 sökte 45 765 ensamkommande barn och unga asyl i Norden. Omkring 35 000 av dessa sökte asyl i Sverige. De flesta kom från Afghanistan. Därefter var Eritrea, Syrien, Irak och Somalia de vanligaste ursprungsländerna. Utifrån den stora flyktingströmmen såg Nordens välfärdscenter ett behov av att starta ett projekt om ensamkommande barn i Norden.

– De nordiska mottagarländerna har ställts inför nya praktiska frågor. Det finns ett stort behov av kunskap om hur mottagande och omhändertagande av dessa barn och unga ser ut i respektive land – och vad vi kan lära av varandra, säger projektledare Anna Gärdegård.

Nordisk kartläggning

I samarbete med nordiska forskare och tjänstemän har författaren och projektledaren Gärdegård ansvarat för kartläggningen "Samhällets mottagande av ensamkommande barn i Norden". Bland annat beskrivs myndigheternas ansvar, fritid, eftervård, sociala insatser och boende.

– I Hyllestad och Ibestad i Norge, Ærø i Danmark samt Åsele och Sorsele i Sverige utgör de ensamkommande barnen runt tio procent av totala antalet barn. För hela Norden är snittet åtta per tusen barn, det vill säga åtta promille, berättar Gärdegård.

Likheter och skillnader

Migrationsverket i Sverige, Norge, Danmark och Finland har övergripande ansvar för mottagandet av ensamkommande barn. Asylpro-

Anna Gärdegård, projektledare.

cessen genomförs på liknande sätt. Skillnader finns gällande hur lång tid uppehållstillstånd beviljas och hur mottagningskommuner organiseras.

– Alla Sveriges kommuner tar emot ensamkommande medan de andra länderna har särskilda mottagningskommuner, konstaterar Gärdegård.

I Norden arrangeras särskilda boenden för ensamkommande. Vanligast är boenden i olika former av gruppem, på institution eller anknytningsboenden - tillfälliga boenden hos en släkting eller annan närstående i kommunen som sker i avvaktan på utredning av barnets behov och släktingens lämplighet. Fosterhem, i Sverige kallat familjehem, används mer sällan som boendeinsats. Möjlighet till familjeåterförening är svår.

Ensamkommandes förbund

Civilsamhället och ideella organisationer är viktiga aktörer med stor betydelse för ensamkommande, konstaterar Gärdegård i kartläggningen.

– Det har varit svårt att i myndigheters rapporter hitta tydlig information om vem som bär ansvar för ungdomarnas fritids-

Mahboba Madadi, ordförande för Ensamkommandes förbund i Sverige.

sysselsättning. Boendet ordnar fritidsaktiviteter – så uttrycks det ofta. Generellt råder avsaknad av information på detta område. I ett barns liv, och för en ung människa, är fritiden oerhört viktig. Precis som för alla tonåringar så betyder vänner mycket i denna period av livet.

Mahboba Madadi är ordförande för Ensamkommandes förbund i Sverige, ett forum där ensamkommande stöttar och stärker varandra, och där fritiden fylls med innehåll:

– Det är viktigt att ensamkommande organiserar sig och berättar vad de behöver. Ensamkommandes förbund skulle behövas i alla nordiska länder. Jag vill inspirera unga tjejer och visa att vi också kan vara ledare. Få ensamkommande tjejer kommer till Norden. De som tagit sig hit har ofta kämpat länge för sina rättigheter i hemländerna.

Engagera er!

Ensamkommandes förbund uppmuntrar unga människors engagemang i samhället, skapar möten och arrangerar fritidsaktiviteter som utflykter, läger, idrotts-, musik- och teaterprojekt samt kulturfester, studiecirklar och föreläsningar.

– Vi träffar ensamkommande på boendena, samtalar och försöker förmedla hopp. Till alla i samhället - engagera er och besök barnen på

boendena. Bli god man eller bjud hem till middag. Många mår dåligt. Visa medmänsklighet. Prata med ensamkommande, de som flytt över stora hav med förhoppning om ett bra liv i Sverige.

På boendet träffar ensamkommande inga andra, berättar hon. De går till skolan och därefter till boendet. De saknar familj och behöver känna att någon bryr sig. Mötet med en annan människa kan skapa hopp, upprepar hon. Alla kan hjälpa till.

Rörlig rättsapparat

Kartläggningen lyfter även områden som hälso- och sjukvårdssystem, familjeåterförening, utbildning och asylprocessen. Projektledaren beskriver utmaningen med att hålla sig uppdaterad i det växlande politiska klimatet där nya lagförslag i hela Norden duggar tätt.

– En rörlig rättsapparat får konsekvenser för alla som ska tolka och förstå lagstiftarnas intentioner. Framförallt får det konsekvenser för dem det berör - de ensamkommande barnen som söker asyl.

Mahboba Madadi talar om alla barns rätt att få leva i trygghet. Det är inte bra att först ge människor förväntningar om en bättre framtid, och därefter skapa nya lagar som tar ifrån dem hoppet, säger hon.

– Ovissheten och nya regler som ensamkommande möts av skapar oro och hopplöshet. Hoppet är livsviktigt.

Rätt till skolgång

Kartläggningen konstaterar att utbildning är centralt för möjlighet till integration i det nya landet. Asylsökande barn har rätt till utbildning i alla nordiska länder.

– Skolan behöver blanda elever med olika bakgrund och kultur för att lära sig språket, skapa samtal och ökad förståelse för varandra. Det blir lättare för ensamkommande barn och unga att komma in i samhället då, säger Madadi.

Migrationsverket har ännu inte gett besked om hon får stanna i Sverige. Tills vidare studerar hon på folkhögskola och engagerar sig ideellt:

– Kom till vårt förbund och möt andra ensamkommande, uppmanar hon. Här kan barn och unga känna sig glada en stund. Vi vill att alla ska ha en bra fritid och ett hem hos oss. Jag

kom ensam till lokalen första gången, började prata med andra och anmälde mig till en språkkurs för nyanlända som de arrangerade. Förbundet har betytt mycket för mig.

Internationellt samarbete krävs

Målgrupper för kartläggningen är beslutsfattare, forskare och praktiker som arbetar med ensamkommande och andra som vill öka sin kunskap om hur mottagandet organiserats i de nordiska länderna. Gärdegård konstaterar att de ensamkommande barnen och deras villkor är en fråga som inte bara berör Norden. – Det är en global fråga där ett internationellt samarbete och gemensamma ansträngningar är en förutsättning för att kunna hjälpa dessa barn.

Vidare fokus på forskning

Nordens välfärdscenter fortsätter arbetet under 2017 med fokus på forskning och goda exempel på mottagande och integration av nyanlända ensamkommande barn och unga i Norden. Forskning har visat att gruppen nyanlända barn som kommer till Norden med sina vårdnadshavare också behöver synliggöras. Även dessa barn kommer att inkluderas i Nordens välfärdsceners fortsatta arbete.

Rapporten Samhällets mottagande av ensamkommande barn i Norden kan laddas ner på nordicwelfare.org

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

Vill du lära mer om våra viktiga frågor? Vi delar med oss av vår kunskap i våra intressanta publikationer som du kan ladda ner från vår webbplats eller beställa hem helt utan kostnad.

Här visar vi ett urval av aktuella publikationer från våra projekt och arbetsområden.

Folkhälsa i Norden

Nordens välfärdscenter främjar och utvecklar nordiskt samarbete inom folkhälsoområdet. Under åren 2016-2018 fungerar Nordens välfärdscenter som sekretariat för en nordisk folkhälsoarena som har i uppgift att stärka det nordiska folkhälsosamarbetet och arbeta för att minska hälsoskillnaderna mellan nordborna.

Aktuella teman vi arbetar med är till exempel alkoholens skador på andra, nordbornas dryckesvanor, ungas psykiska hälsa, vård av cannabismissbruk och tobaksrökning i Norden.

Vi ger också ut tidskriften *Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAD)* och publicerar populärvetenskapliga nyheter om alkohol, droger, doping, tobak och gambling på webbplatsen *popNAD.com*.

Exempel på publikationer:

Nordic Studies on Alcohol and Drugs

Nordens välfärdscenters samhällsvetenskapliga tidskrift om alkohol och narkotika som utkommer sex gånger per år. Tidskriften kan läsas gratis på adressen:

<https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/nordic-studies-on-alcohol-and-drugs/journal202614>

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

The ripple effect of alcohol – Consequences beyond the drinker

Alkohol skadar inte bara den som dricker, också andra människor drabbas. En nordisk forskargrupp har undersökt hur och var nordborna påverkas av andras alkoholkonsumtion. Rapporten sammanfattar de centrala resultaten och ger också en inblick i hur samhället i stort berörs.

Lokalt nytänkande inom missbruksvården

Hur ska missbruksbehandlingen och vårdresurserna i Norden organiseras då resurserna begränsas? I rapporten sammanställer vi exempel på goda lokala insatser inom tre områden: unga med omfattande missbruk, dolt alkoholbruk bland patienter inom primärvården och patienter som avbryter substitutionsbehandling.

Senaste nytt

Prenumerera gärna på vårt nyhetsbrev "Nytt inom alkohol-, drog- och tobaksområdet" för senaste nytt om våra projekt, evenemang och publikationer: nordicwelfare.org/nyhetsbrev

Läs populärvetenskapliga nyheter på nordicwelfare.se/popNAD

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

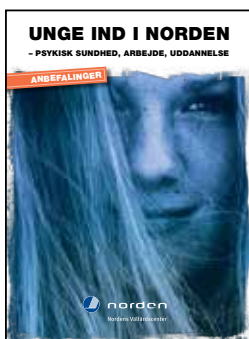
Unga med psykisk ohälsa

Vad behöver beslutsfattare i de nordiska länderna investera i för att förbättra välfärden för Nordens unga? Projektet Unga in i Norden har tagit fram förslag på vad samhället behöver förändra och presenterar verksamheter och projekt som visat sig skapa förutsättningar för unga att ta ett steg in i samhället genom antingen studier eller arbete.

Projektet Unga in i Norden fokuserade på ungdomar som lider av eller riskerar psykisk ohälsa, samt deras situation i skolan och senare övergång till arbete och egen försörjning.

Ytterligare ett viktigt tema i projektet har varit förtidspensionering och sjukpension på grund av psykisk ohälsa bland unga vuxna.

Exempel på publikationer:

Policyrekommendationer

Projektet har resulterat i fyra konkreta rekommendationer till de nordiska politikerna. Rekommendationerna finns sammanställda på danska, finska, isländska, norska och svenska.

Mental health among youth in...

En snabbguide om respektive land i Norden om hur situationen ser ut för unga som riskerar psykisk ohälsa och utanförskap, vilka nationella satsningar som har genomförts och vilka de viktigaste aktörerna är i arbetet med barn och unga.

In Focus – Mental health among young people

Exempel på bra verksamheter och projekt i Norden som ger unga stöd. Dessa verksamheter kan användas som inspiration på hur man kan möta och stödja unga.

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

Delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Nordens Valfärdscenter arbetar med att främja delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning. Det rör sig exempelvis om arbete, utbildning, boende och kultur.

Vi arbetar för att bidra till förverkligandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt till ett mer universellt utformat och tillgängligt Norden.

Nordens Valfärdscenter är sekretariat för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder som har en rådgivande funktion för alla politikområden i Nordiska ministerrådet.

Exempel på publikationer:

Möten för alla / Meetings for all

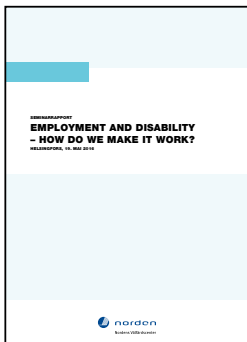
Alla har rätt att kunna delta i möten oavsett eventuell funktionsnedsättning. Här finns tips och inspiration till arrangörer av konferenser, seminarier och andra event.

När samhället inte ser, hör eller förstår / When society does not see, hear or understand

Om könsrelaterat våld och funktionshinder ur ett nordiskt perspektiv med utgångspunkt i forskning, officiella rapporter och bidrag från en nordisk expertgrupp.

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

Employment and Disability – How do we make it work?

En expertgrupp har tagit fram rekommendationer på hur frågor om funktionshinder kan ingå i det nordiska samarbetet om arbetsliv.

Levnadsförhållanden bland samer med funktionsnedsättning i Sverige

Den andra rapporten i ett nordiskt projekt om öka kunskapen och stärka rättigheter för samer med funktionsnedsättning.

Lika möjligheter för personer med dövblindhet

Nordens välfärdscenters dövblindarbete bidrar till att främja lika möjligheter och deltagande i samhället för personer med dövblindhet. Vi håller bland annat i kurser för personal som arbetar med personer med dövblindhet. Vi samordnar även nordiska nätverk och arbetsgrupper som fördjupar sig inom olika teman.

Exempel på publikationer:

Nordisk leseplan - medfødt døvblindhet

Nordisk leseplan er ment som et grunnlag for de nasjonale grunnutdanninger, som kan fortolkes og tilpasses til de enkelte nasjonale leseplaner og lokale ordninger.

Senaste nytt inom dövblindområdet

Senaste nytt kan du få via vår Facebook-sida eller genom att prenumerera på vårt nyhetsbrev för dövblindområdet:

nordicwelfare.org/nyhetsbrev

www.facebook.com/NVCdovblind

Velfærdsteknologi gør hverdagen lettere

Velfærdsteknologi er teknologi som forebygger, assistere eller levere velfærdsydelser. Projektet Connect ønsker at styrke de nordiske kommunernes kompetencer indenfor arbejdet med velfærdsteknologi.

Eksempler på publikationer:

Velfærdsteknologisk værktøjskasse

Projektet Connect har udviklet en komplet værktøjskasse for hvordan kommunerne i Norden kan arbejde bedst muligt med velfærdsteknologi. En fælles og ensartet metode vil gøre det lettere at dele vores erfaringer og resultater, ikke bare imellem kommunerne nationalt, men ligeledes på tværs af de nordiske grænser.

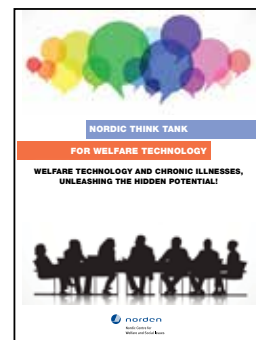

Fokus på: Velfærdsteknologi og uddannelse af personale

Projektet Connect har udviklet en komplet værktøjskasse for hvordan kommunerne i Norden kan arbejde bedst muligt med velfærdsteknologi. En fælles og ensartet metode vil gøre det lettere at dele vores erfaringer og resultater, ikke bare imellem kommunerne nationalt, men ligeledes på tværs af de nordiske grænser.

Welfare Technology and Chronic Illnesses, unleashing the hidden potential

Projektet Connect har udviklet en komplet værktøjskasse for hvordan kommunerne i Norden kan arbejde bedst muligt med velfærdsteknologi. En fælles og ensartet metode vil gøre det lettere at dele vores erfaringer og resultater, ikke bare imellem kommunerne nationalt, men ligeledes på tværs af de nordiske grænser.

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

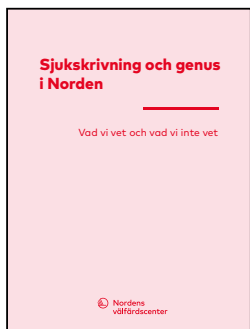
Fler lästips!

Nordisk välfärdsforskning / Nordic Welfare Research

Tidsskriftet ble etablert i 2016, og publiserer artikler innen et bredt spekter av velferdspolitiske temer om de nordiske velferdssamfunnene, slik som levekår og livssituasjon i befolkningen, arbeidsliv og arbeidsinkludering, sosiale tjenester, omsorg, folkehelse, funksjonshemming, og alkohol- og narkotikapolitikk. Tidsskriftet publiserer to temanumre per år.

https://www.idunn.no/nordisk_valfardsforskning

Sjukskrivning och genus i Norden

En forskningssammanställning om den psykiska hälsan utifrån ett genusperspektiv. Könsskillnader i sjukfrånvaron förekommer, om än i varierande grad, i samtliga nordiska länder.

MER KUNSKAP OCH INFORMATION FRÅN OSS

Seminarier om välfärdsfrågor

Aktuella evenemang hittar du på vår webbplats:
nordicwelfare.org/Kurser-och-konferenser

Prenumerera på våra nyhetsbrev:

nordicwelfare.org/nyhetsbrev

Följ oss i sociala medier:

facebook.com/nordicwelfare

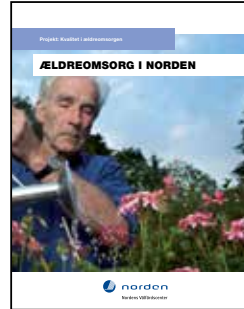
[twitter: @nordicwelfare1](https://twitter.com/nordicwelfare1)

youtube.com/nordicwelfare1

MER KUNSKAP OM VÄLFÄRDSFRÅGOR...

Kvalitet i äldreomsorgen

Rapporten Ældreomsorg i Norden ger en överblick över situationen i Norden och ger inblick i och inspiration till hur utmaningarna inom äldreomsorgen bäst kan mötas. Rapporten Når fortiden er længere end fremtiden rör kvalitetssystem för äldreomsorgen i Norden.

Insatser mot barnfattigdom

Den nordiska välfärdsmodellen möjliggör en bra levnadsstandard för de flesta nordbor. Men inte för alla. Orsakerna till fattigdom är många och komplicerade vilket kräver både kreativitet och flexibilitet när man formulerar åtgärder. Rapporten visar att de nordiska länderna valt olika tillvägagångssätt och att bara Norge i någon större utsträckning har åtgärder som på ett systematiskt sätt riktar sig till hela familjer.

Nordic Projects to Combat School Dropout

Publikationen samlar tio goda exempel på projekt och insatser som arbetar för att förebygga skolavhopp och arbetar för att hjälpa unga att klara sina studier.

ANSTÄLLDA VID NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

**EWA PERSSON
GÖRANSSON**
Direktör

**NINA
REHN-MENDOZA**
*Ställföreträdande
direktör, verksam-
hetsledare Finland*

**JACOB
BOËTHIUS**
*Administrations-
chef*

JUDIT HADNAGY
*Kommunikations-
chef*

**ANNA
DAHLBERG**
*Samordnare och
projektledare,
funktionshinder*

MARIA CREUTZ
*Ansvarig dövblind-
verksamheten*

**NADJA
FREDERIKSEN**
Projektledare

**JESSICA
GUSTAFSSON**
*Kommunikations-
rådgivare*

**ANNA
GÄRDEGÅRD**
Projektledare

**MATILDA
HELLMAN**
Chefredaktör NAD

**LOUISE
HERTZBERG**
*Projektledare,
Norden i Fokus*

**JOAKIM K E
JOHANSSON**
*Kommunikations-
rådgivare*

ANN JÖNSSON
Projektledare

NINA KARLSSON
Projektledare

TOM KETTUNEN
Redaktör NAD

**LIDIJA
KOLOUH-SÖDER-
LUND**
Projektledare

**HELENA
LOHMANN**
Projektledare

**MARTINA
LYBECK**
*Administrativ
koordinator*

**KRISTIN
MARKLUND**
Projektledare

**MARIA
MONTEFUSCO**
Projektledare

**ANNIKA
NUMMELIN**
*Projektledare,
Norden i Fokus*

**LARS ROTTEM
KRANGNES**
Projektledare

**FREDRIK
SJÖGREN**
IT-ansvarig

**KERSTIN
STENIUS**
Projektledare

NINA STÉNS
*Administrativ
koordinator*

BETTINA STÅHL
Ekonomiansvarig

**DENNIS C.
SØNDERGÅRD**
Projektledare

**CECILIA
TILLBERG**
*Administrativ
koordinator*

**JENNY
TÄGTSTRÖM**
Projektledare

**MALIN
WIKSTRÖM**
*Webbredaktör
popNAD*

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 30
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Institutet för hälsa och välfärd
PB 30, FI-00271 Helsingfors
Besöksadress: Mannerheimvägen 168 B
Tel: +358 20 7410 880
helsingfors@nordicwelfare.org

Magasinet kan beställas i tryckt format eller laddas ner på www.nordicwelfare.org

**Nordens
välfärdscenter**